

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ
МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ ІМ. С.З. ГЖИЦЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітній ступінь «Магістр»

на тему:

**Підвищення експортного потенціалу сільськогосподарських
підприємств Львівської області**

Виконав: студент 2 курсу, групи Ек-61

Спеціальності 051 «Економіка»
(шифр і назва)

Годіс Святослав Ярославович

Керівник: Василина О.Р., к.е.н., доцент
(Прізвище та ініціали)

Рецензент: Садура О.Б.
(Прізвище та ініціали)

ЛЬВІВ 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ
ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ ІМ. С.З. ГЖИЦЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ**

Освітній ступінь Магістр
Спеціальність 051 «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
економіки

(підпис)
Сиротюк Г. В.
(прізвище, ім'я, по батькові)

«14» березня 2025 року

З А В Д А Н Н Я
на кваліфікаційну роботу студенту
Годіса Святослава Ярославовича
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Підвищення експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств Львівської області

керівник роботи:

Василина О.Р., к.е.н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЛНУВМБ ім. С. З. Гжицького № 194-4 від 14 березня 2025 р.

2. Строк подання студентом роботи до «5» грудня 2025 року

3. Вихідні дані до роботи нормативно-законодавчі акти, літературні джерела, дані сільськогосподарських підприємств, статистична звітність.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Вступ

Розділ 1. Теоретико-методичні основи формування та використання експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

1.1. Експортний потенціал як економічна категорія: сутність та структура.

1.2. Чинники підвищення експортного потенціалу.

1.3. Методичні основи оцінки експортного потенціалу аграрних підприємств.

Розділ 2. Аналіз сучасного стану та динаміки розвитку експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств Львівської області

2.1. Аналіз структури та обсягів виробництва аграрної продукції Львівської області в контексті розвитку її експортного потенціалу

2.2. Оцінка експортного потенціалу аграрного сектору Львівщини на основі аналізу зовнішньої торгівлі

2.3. Оцінка зовнішньоекономічної діяльності провідних аграрних підприємств Львівської області

Розділ 3. Шляхи підвищення експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств Львівської області

3.1. Інноваційні та інвестиційні аспекти зміцнення експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств

3.2 Удосконалення маркетингової стратегії та логістичного забезпечення експорту

Висновки

Список використаних джерел

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): рисунки, таблиці, схеми

6. Дата видачі завдання «14» березня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі КР. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка картографічних матеріалів для КР).	березень-липень 2025 р.
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	серпень-вересень 2025 р.
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Написання економічної частини роботи; висновків і пропозицій з реалізації роботи; кінцеве редагування пояснювальної записки; оформлення кінцевого варіанту роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК).	жовтень 2025 р.
4.	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача пояснювальної записки керівнику КР; виправлення його зауважень; здача КР на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	листопад 2025 р.
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником КР; виправлення зауважень у графічній частині).	грудень 2025 р.

Студент

(підпис)

Годіс С.Я.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Василина О.Р.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Розглядаються теоретичні основи формування та використання експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств, дається аналіз формування експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств Львівської області, проводиться оцінка стану та географічної направленості експортної діяльності сільськогосподарських підприємств Львівської області, окреслюються шляхи підвищення експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств Львівської області через інноваційні та інвестиційні чинники, а також через вдосконалення маркетингової стратегії та логістичного забезпечення експорту

.

SUMMARY

The theoretical foundations of forming and utilizing the export potential of agricultural enterprises are examined, along with an analysis of the development of export potential in agricultural enterprises of the Lviv region. An assessment of the current state and geographical orientation of export activities of agricultural enterprises in the Lviv region is provided. The study outlines the key ways to enhance the export potential of agricultural enterprises in the region through innovative and investment-related factors, as well as through improvements in marketing strategies and logistical support for export operations.

Key words: agricultural enterprises, export potential, world market, geographical orientation of export activity, logistical support, market needs.

УДК 631.11

Кваліфікаційна робота: 75 с. текстової частини, 13 рисунків, 11 таблиць, 44 джерела.

Підвищення експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств Львівської області. Годіс С.Я.. Кваліфікаційна робота. Кафедра економіки. Львів, ЛНУВМБ ім. С. З. Гжицького, 2025.

Досліджено теоретичні та практичні аспекти формування експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств Львівської області. Проаналізовано сучасний стан аграрного виробництва та обсяги зовнішньої торгівлі регіону, виявлено основні тенденції та проблеми, що стримують розвиток експортної діяльності. Особливу увагу конкурентним позиціям регіону на міжнародних ринках та впливу логістичних, інфраструктурних і цінових чинників на можливості виходу продукції за кордон.

У ході дослідження проведено оцінку ефективності експортної діяльності підприємств, визначено ключові бар'єри та потенційні можливості для їхнього подолання. Обґрунтовано роль інноваційних, інвестиційних та організаційно-логістичних чинників у зміцненні експортного потенціалу. Сформовано комплекс рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності продукції, вдосконалення маркетингових стратегій, оптимізації логістики та розширення географії експорту.

Ключові слова: експортний потенціал, АПК, зовнішня торгівля, зовнішньоекономічна діяльність, логістика.

ЗМІСТ

Вступ.....	7
Розділ 1. Теоретико-методичні основи формування та використання експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств.....	9
1.1. Експортний потенціал як економічна категорія: сутність та структура..	9
1.2. Чинники підвищення експортного потенціалу.....	18
1.3. Методичні основи оцінки експортного потенціалу аграрних підприємств.....	26
Розділ 2. Аналіз сучасного стану та динаміки розвитку експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств Львівської області.....	33
2.1. Аналіз структури та обсягів виробництва аграрної продукції Львівської області в контексті розвитку її експортного потенціалу.....	33
2.2. Оцінка експортного потенціалу аграрного сектору Львівщини на основі аналізу зовнішньої торгівлі.....	49
2.3. Оцінка зовнішньоекономічної діяльності провідних аграрних підприємств Львівської області.....	56
Розділ 3. Шляхи підвищення експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств Львівської області.....	61
3.1. Інноваційні та інвестиційні аспекти зміцнення експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств.....	61
3.2. Удосконалення маркетингової стратегії та логістичного забезпечення експорту.....	67
Висновки.....	73
Список використаних джерел.....	76

ВСТУП

У сучасних умовах глобалізації та інтеграції України до світового економічного простору експортний потенціал аграрного сектору стає ключовим чинником забезпечення сталого розвитку національної економіки. Сільськогосподарські підприємства відіграють провідну роль у формуванні валютних надходжень держави, зміцненні продовольчої безпеки та розширенні присутності української продукції на зовнішніх ринках. Львівська область, попри певні природно-кліматичні особливості та обмеження, демонструє позитивну динаміку розвитку аграрного виробництва та має значний потенціал для нарощення експорту. Проте реалізація цього потенціалу стримується низкою економічних, логістичних, технологічних та організаційних бар'єрів.

Актуальність теми зумовлена необхідністю пошуку ефективних механізмів підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств Львівщини на міжнародних ринках. Умови воєнного стану, перебудова логістичних маршрутів, зміна структури глобального попиту, зростання вимог до якості та сертифікації продукції підсилюють потребу в обґрунтованій експортній політиці. Сучасні тенденції доводять, що збільшення частки переробленої продукції, впровадження інноваційних технологій, розвиток цифрової інфраструктури, ефективний маркетинг та диверсифікація зовнішніх ринків є вирішальними для зміцнення експортного потенціалу регіону.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад та розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств Львівської області.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- 1) розкрити теоретичну сутність і структуру експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств;
- 2) проаналізувати сучасний стан і тенденції розвитку аграрного виробництва Львівської області;
- 3) оцінити обсяги, структуру та географічну направленість аграрного експорту регіону;
- 4) визначити основні чинники, що стримують або стимулюють експортну діяльність підприємств;
- 5) дослідити роль інноваційних, інвестиційних і логістичних рішень у формуванні експортного потенціалу;
- 6) запропонувати напрями підвищення експортного потенціалу аграрних підприємств Львівської області.

Об'єктом дослідження є експортна діяльність сільськогосподарських підприємств Львівської області.

Предметом дослідження є економічні, організаційні та інноваційні механізми формування та підвищення експортного потенціалу аграрних підприємств.

У роботі застосовано такі методи дослідження: економіко-статистичний аналіз, методи порівняння та групування, SWOT-аналіз, графічне моделювання, елементи стратегічного та регіонального аналізу, експертні оцінки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у систематизації чинники, які стримують або стимулюють розвиток експортної діяльності, з урахуванням сучасної воєнної ситуації, зміни логістичних маршрутів, обмеженості інфраструктури та динаміки зовнішнього попиту; вдосконалення підходу до формування напрямів підвищення експортного потенціалу, який поєднує інвестиційні, інноваційні, маркетингові та логістичні заходи та орієнтований на посилення конкурентоспроможності

аграрної продукції регіону; встановленні взаємозв'язку між інноваційною активністю підприємств та їхньою експортною результативністю, що дозволяє обґрунтувати необхідність пріоритетного розвитку переробки, логістики та впровадження технологій точного землеробства.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Експортний потенціал як економічна категорія: сутність та структура

Під експортним потенціалом аграрного підприємства зазвичай розуміють сукупність його ресурсів, можливостей і здатностей, які дозволяють виробляти конкурентоспроможну продукцію та успішно реалізовувати її на зовнішніх ринках. Іншими словами, це економічна категорія, що відображає наскільки підприємство здатне експортувати свою продукцію, виходячи з наявних виробничих потужностей, технологій, фінансових та управлінських ресурсів, а також уміння налагоджувати співпрацю з іноземними партнерами. Дослідники відзначають тісний зв'язок експортного потенціалу з конкурентоспроможністю: чим вищий потенціал експорту, тим сильніші позиції підприємства (чи галузі) у міжнародній конкуренції.

Економічна сутність експортного потенціалу полягає в тому, що він є джерелом економічного зростання та інтеграції у світове господарство. Для аграрного сектора підвищення експортного потенціалу означає збільшення обсягів реалізації продукції за кордон, притік валютної виручки та інвестицій в галузь, а отже - стимул для модернізації сільського господарства. Як зазначається в літературі, вихід підприємства на світовий ринок приносить низку переваг: розширення кола споживачів, збільшення прибутків,

підвищення конкурентоспроможності та відкриття нових можливостей для співпраці. Збут продукції на міжнародній арені характеризує підприємство як «сильного гравця», забезпечує надходження іноземної валюти (корисної не лише підприємству, а й державі) та спонукає виробника вдосконалювати свою технічну і сировинну базу, підвищувати якість продукції. Таким чином, експортна діяльність виступає комплексним чинником підвищення ефективності й конкурентоспроможності аграрного підприємства.

В контексті України аграрний сектор є однією з провідних галузей економіки, що формує суттєву частку ВВП та експорту країни. Відповідно, розвиток експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств має стратегічне значення. Ефективна реалізація цього потенціалу сприяє економічному зростанню регіонів, забезпечує продовольчу безпеку інших країн через український експорт та зміцнює позиції України на світових ринках продовольства. Зростання аграрного експорту забезпечує надходження валюти для держави, необхідної для закупівлі імпортованих товарів (наприклад, техніки, пального), погашення зовнішніх боргів та поповнення золотовалютних резервів. Отже, експортний потенціал аграрного сектору - це не лише показник можливостей окремих підприємств, але й важливий фактор макроекономічної стабільності та розвитку країни.

Науковці вказують, що експортний потенціал формується і реалізується на різних рівнях: від мікрорівня (окреме підприємство) до мезорівня (галузь або регіон) і макрорівня (національна економіка).

При цьому експортний потенціал країни складається з потенціалів окремих її регіонів, які можуть суттєво відрізнятися за природними умовами, структурою виробництва та доступом до ринків. Для оцінки експортного потенціалу застосовують як кількісні (статистичні) методи - аналіз обсягу експорту, структури експортерів, тощо - так і якісні підходи (опитування виробників щодо бар'єрів та можливостей експорту).

Експортний потенціал агропідприємства є багатокомпонентним. У його структурі виділяють кілька основних складових, від розвитку яких залежить спроможність підприємства успішно експортувати свою продукцію. До ключових складових належать: виробнича, логістична, фінансова, організаційна, маркетингова та інституційна компоненти експортного потенціалу. Кожна з них відображає певний аспект готовності підприємства до зовнішньоекономічної діяльності.

Рис.1.1 Складові експортного потенціалу

Джерело: сформовано автором на основі [32]

Розглянемо ці складові докладніше.

Виробнича (продуктивна) складова визначає фізичні можливості підприємства виробляти продукцію для експорту у необхідних обсягах і належної якості. Сюди входять земельні та трудові ресурси, техніка і технології, рівень врожайності сільгоспкультур, потужності переробки та зберігання продукції. Високий виробничий потенціал означає, що підприємство може стабільно формувати експортний товарний запас.

Дослідники наголошують, що для підвищення експортного потенціалу аграрного сектору важливо не лише нарощувати обсяги виробництва, а й переходити від сировинного експорту до експорту продуктів із вищою доданою вартістю. Саме збільшення частки готової, переробленої продукції (наприклад, олії замість насіння, борошна замість зерна тощо) дозволяє отримати більший дохід від експорту і зміцнити позиції на ринку. Натомість нині значна частина українського аграрного експорту має сировинний характер, що робить економіку вразливою до коливань світових цін і веде до виснаження ресурсної бази.

До виробничих обмежень, які стримують експортний потенціал, належать нестабільність врожаїв (через погодні ризики або технологічне відставання) та недостатні потужності з глибокої переробки сільгосппродукції. Вирішення цих проблем - через впровадження сучасних агротехнологій, меліорацію, інновації в селекції та збільшення інвестицій у переробну галузь - безпосередньо підвищує виробничу складову експортного потенціалу. Крім того, технологічний розвиток агропромислового сектору в цілому визнається критично важливим фактором зростання аграрного експорту, адже інновації підвищують ефективність виробництва і якість продукції.

Логістична складова експортного потенціалу охоплює інфраструктуру і процеси, пов'язані з доставкою продукції на зовнішні ринки. Вона визначається наявністю та якістю транспортних шляхів (автошляхів, залізниць), близькістю до морських портів або прикордонних переходів, розвиненістю складських потужностей і системи холодового ланцюга для швидкопсувних товарів, а також ефективністю митних процедур. Розвинена логістика забезпечує своєчасність і економічність експорту, тоді як слабка інфраструктура може звести нанівець конкурентні переваги виробника. [28]

Дослідження підтверджують, що якість логістичної інфраструктури безпосередньо впливає на собівартість і оперативність постачань

агропродукції за кордон. Зокрема, ефективні транспортні коридори та мінімізація затримок на митниці дають змогу знизити витрати і вчасно доставити продукцію іноземному покупцю. Недостатній розвиток логістики, навпаки, породжує високі транспортні витрати, які можуть зробити товар неконкурентним за ціною на світовому ринку.

У вітчизняному аграрному секторі саме логістика є одним із вузьких місць експорту, тому значні інвестиції спрямовуються на її поліпшення. Не випадково останніми роками великі транснаціональні компанії, такі як Bunge та Cargill, вкладають кошти в розвиток української сільськогосподарської інфраструктури - елеваторів, портових терміналів, транспортних потужностей. Без модернізації логістичної мережі неможливо наростити обсяги ані виробництва, ані експорту продукції. Отже, підвищення експортного потенціалу потребує розвитку як внутрішньої логістики (збирання і транспортування врожаю від виробників), так і зовнішньої логістики (ефективного вивезення на експортні ринки) [25].

Фінансова складова відображає фінансові можливості підприємства та фінансово-економічні умови, що сприяють експорту. Вона включає власні фінансові ресурси підприємства (прибуток, оборотні кошти), доступність кредитів та інвестицій для розширення виробництва, рівень державної фінансової підтримки експортерів, а також макроекономічні фактори (стабільність валютного курсу, рівень інфляції тощо). Достатнє фінансове забезпечення дозволяє підприємству інвестувати в нові технології, сертифікацію продукції, маркетинг за кордоном, що є необхідними передумовами успішного експорту [11].

Міжнародний досвід показує, що розвиток аграрного експорту часто стимулюється цільовими фінансовими інструментами. Так, для зміцнення експортного потенціалу сільського господарства повинні застосовуватись державні програми субсидій і податкових пільг, механізми страхування експортних ризиків, а також залучають спеціалізовані фінансові установи, які

надають фермерам кредити та лізинг для модернізації виробництва і розвитку експорту. Подібні інструменти важливі й для українських аграрних підприємств - здешевлення кредитів, доступ до довгострокового фінансування під експортні проекти, страхування від комерційних і політичних ризиків при зовнішніх поставках.

Дослідження наголошують на необхідності розширення фінансової підтримки агроекспортерів для зростання їх конкурентоспроможності на світових ринках. Зокрема, йдеться про запровадження пільгових кредитів, страхування експортних контрактів, компенсацію частини транспортних витрат та інших субсидій, що зменшують фінансове навантаження на виробника при виході на зовнішній ринок. В Україні діють окремі програми підтримки експортерів агропродукції (відшкодування відсоткових ставок за експортними кредитами, гранти на розвиток переробки тощо), проте обсяги фінансування поки що є обмеженими. Залучення іноземних інвестицій також відіграє роль: за останні роки частка агросектору у прямих іноземних інвестиціях зросла, але все ще не відповідає його потенціалу. Отже, зміцнення фінансової складової – через державну і приватну підтримку - є передумовою реалізації інших аспектів експортного потенціалу [15].

Організаційна складова стосується управлінських, структурних та коопераційних аспектів діяльності підприємства, пов'язаних із експортом. Вона відбиває, наскільки ефективно підприємство може організувати процес виходу на зовнішні ринки - від оформлення необхідної документації до координації з партнерами в логістичному ланцюгу. В аграрному бізнесі дрібні і середні виробники часто не мають прямих каналів збуту за кордон, тому змушені співпрацювати з трейдерами, переробниками, логістичними операторами, експортними об'єднаннями тощо. Кінцевий результат експорту сільгосппродукції зазвичай є спільним підсумком зусиль не тільки самого фермерського господарства, але й переробних підприємств, торговельних посередників та інших суміжних організацій.

Практика показує, що функції з організації експортних операцій нерідко виконуються за межами самого аграрного підприємства – спеціалізованими експортними компаніями чи об'єднаннями виробників. Для окремого фермера може бути складно самотійно вийти на іноземного покупця, забезпечити логістику і маркетинг, тому важливою частиною організаційного потенціалу є здатність налагоджувати партнерство. Це може включати участь у сільськогосподарських кооперативах, асоціаціях експортерів, використання послуг торгових домів чи аграрних бірж. Розвинена організаційна складова означає, що підприємство володіє необхідними кадрами та управлінськими навичками для ведення зовнішньоекономічної діяльності, має чітко налагоджені бізнес-процеси (в тому числі планування виробництва під експортні контракти, контроль якості, виконання митних процедур), а також адаптивну структуру, здатну інтегруватися у глобальні ланцюги постачання.

Маркетингова складова експортного потенціалу відображає рівень знань і діяльності підприємства у сфері зовнішніх ринків. Сюди належать аналіз кон'юнктури світового ринку для конкретної продукції, вибір перспективних ринків збуту, встановлення контактів з іноземними клієнтами, формування збутової мережі за кордоном, а також адаптація продукції до вимог і смаків закордонних споживачів. Маркетингова готовність передбачає володіння інформацією про попит на міжнародних ринках, цінові тенденції, вимоги до якості, сертифікації та упаковки продукції [23].

Важливою складовою тут є відповідність продукції міжнародним стандартам якості та безпеки. Українські виробники поступово впроваджують необхідні стандарти, проте нині ще значна їх частка не цілком відповідає жорстким технічним, санітарним і фітосанітарним вимогам ринків ЄС. Це обмежує можливості експорту, оскільки продукція без необхідної сертифікації або належної якості просто не допускається на багато зовнішніх ринків. Отже, підвищення маркетингового потенціалу нерозривно пов'язане

із підвищенням якості товарів. Агровиробники повинні впроваджувати міжнародні системи контролю якості та безпеки харчових продуктів (наприклад, GlobalGAP) для того, щоб їхні товари відповідали вимогам імпортерів. Зокрема, проходження сертифікації GlobalGAP стало фактично обов'язковим кроком для виходу української плодоовочевої продукції на полиці європейських супермаркетів. Виконання цих вимог відкриває для підприємств доступ до ширшого кола покупців і підвищує довіру до української продукції за кордоном.

Крім стандартів, маркетингова складова включає брендинг та просування вітчизняної агропродукції на цільових ринках. Створення позитивного іміджу (бренда) українських товарів, участь у міжнародних виставках і ярмарках, встановлення прямих зв'язків з дистриб'юторами та роздрібними мережами – усе це частина маркетингової роботи, яка підсилює експортний потенціал. Також варто враховувати особливості споживчих переваг на різних ринках і відповідно коригувати асортимент і характеристики продукції (наприклад, фасування, органічність, специфічні смакові властивості тощо) [24].

Інституційна складова охоплює зовнішні умови та підтримку, в рамках яких відбувається експортна діяльність. Вона включає державну політику у сфері зовнішньої торгівлі, наявність та зміст міжнародних угод (режим доступу до ринків інших країн, митні тарифи, квоти), діяльність державних та недержавних інституцій, що сприяють експорту (торгово-промислові палати, експортно-кредитні агентства, галузеві асоціації), а також загальне правове та бізнес-середовище. Сприятлива інституційна рамка може істотно полегшити вихід підприємства на зовнішні ринки, тоді як несприятлива – створює додаткові бар'єри.

Для України важливим інституційним чинником є процес євроінтеграції. Угода про глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі з ЄС відкрила ширший доступ української аграрної продукції на європейський

ринок, але одночасно висунула високі вимоги до якості та безпечності товарів. Адаптація національного законодавства і стандартів до норм ЄС, розвиток системи державного контролю за якістю харчових продуктів - все це частина інституційного забезпечення експортного потенціалу.

Державна підтримка експортерів також відіграє значну роль. Йдеться, зокрема, про формування інфраструктури просування експорту за кордоном. Прикладом є ініціатива зі створення інституту аграрних аташе: за підтримки ФАО Україна розпочала формування мережі сільськогосподарських торгових представників при посольствах, щоб допомогти вітчизняним виробникам знайти нові ринки збуту та надавати їм професійну підтримку безпосередньо на місці у країнах-імпортерах. Така інституційна новація покликана підвищити обізнаність іноземних партнерів про можливості українського агросектора і сприяти встановленню контактів між українськими постачальниками та закордонними покупцями [34].

Окрім цього, інституційна складова включає макроекономічну стабільність і регуляторне середовище в країні. Передбачуваний валютний курс і відсутність різких торговельних обмежень (наприклад, мораторіїв на експорт окремих товарів) створюють кращі умови для експортерів. Розвиток фінансових інституцій, таких як експортно-кредитні агентства та страхові фонди, забезпечує додаткові гарантії і підтримку при виході на зовнішні ринки. Інституційна спроможність також проявляється на регіональному рівні – через діяльність місцевих органів влади щодо підтримки експортерів, створення регіональних програм розвитку експорту, навчання підприємців експортним навичкам тощо.

Крюкова І.О. у статті «Експортний потенціал аграрного сектору України» пов'язує поняття експортного потенціалу із конкурентоспроможністю АПК. Вона проаналізувала динаміку та географію українського агроекспорту (на прикладі зернових, олійних тощо) за даними Держстату і показали, як зміни на зовнішніх ринках впливають на

експортний потенціал сектору [15]. Карасьова Н.А. у дослідженні методології експортоорієнтованої діяльності агросектору застосувала системний підхід. Встановлено ключові «елементи» матеріальної системи експорту: ресурсний потенціал, інфраструктуру та самі підприємства, які під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників здійснюють виробництво та збут експортної продукції business-inform.net. Каркасний (системний) підхід Карасьової дозволяє виокремити структурні компоненти потенціалу на різних ієрархічних рівнях. Коровій В.В., Шкурят М.Є., Самойлов Є.С. застосовують кількісні методи (статистичний аналіз) до експорту ключових культур (пшениці, кукурудзи, сої). Вони узагальнили існуючі підходи до визначення «експортного потенціалу підприємства» та запропонували власне його визначення, враховуючи специфіку АПК. Дослідження ідентифікувало сукупність внутрішніх (ресурсний, технологічний, фінансовий потенціал) та зовнішніх (конкуренція на ринку, попит, регулювання) чинників, що визначають експортний потенціал, і окреслило структуру ринків збуту в цілому [16]. Карпенко В. підкреслює, що український експорт АПК надмірно орієнтований на сировину, що обмежує додану вартість. Карпенко аналізує структурні компоненти потенціалу – зокрема частки продукції із глибокою переробкою – та доводить, що інноваційне переорієнтування (диверсифікація експорту у бік високооброблених товарів, цифрові та екоінновації, покращення логістики) здатне підвищити експортну ефективність.

1.2 Чинники підвищення експортного потенціалу

Експортний потенціал АПК – це частина економічного потенціалу країни, що визначає її здатність виробляти й постачати за кордон конкурентоспроможну сільськогосподарську продукцію. Згідно з визначенням, «експортний потенціал – це частина економічного потенціалу країни, в аспекті якої формується можливість виробництва експортоорієнтованої продукції». Іншими словами, це ресурси, технології,

організаційні можливості та інші чинники, що забезпечують постійний чи зростаючий обсяг експорту аграрної продукції. Дослідники виділяють внутрішні чинники (ресурсний потенціал, технології, фінанси) та зовнішні чинники (конкуренція на світових ринках, попит, державне регулювання), які впливають на експортний потенціал. Експортний потенціал формується як результат взаємодії цих чинників, а його реалізація потребує ефективної політики підтримки, адаптації до стандартів ринків та диверсифікації продукції.

Чинники, що визначають експортний потенціал АПК України, можна умовно поділити на кілька груп:

- Виробничі чинники: земля, водні ресурси, кліматичні умови, урожайність культур, відсутність або наявність технічного оснащення, технології переробки тощо.
- Логістичні чинники: транспортна інфраструктура (дороги, залізниця, порти), наявність мультимодальних маршрутів, складські потужності, географічне розташування.
- Маркетингові чинники: просування брендів, участь у виставках, відкриття нових ринків збуту, рекламні та інформаційні кампанії, сертифікація продукції під стандарти споживача.
- Фінансові чинники: доступність кредитів та страхування, валютна стабільність, експортні гарантії, податкові стимулювання.
- Організаційно-правові чинники: наявність двосторонніх та багатосторонніх угод про вільну торгівлю, регуляторне середовище, державні програми підтримки експортерів, сертифікація і стандартизація.
- Інституційні чинники: роль профільних міністерств, асоціацій, кластерів, посилення кооперації між аграрними підприємствами, вихід на міжнародні організації (WTO, FAO).

- Інноваційні чинники: впровадження новітніх технологій (прецизійного землеробства, біотехнологій), цифровізація агровиробництва та торгівлі, розвиток аграрних стартапів, науково-дослідницькі розробки.

Такий поділ підтверджується дослідженнями: так, Бабан та Коробій та співавтори відзначають важливість як внутрішніх (ресурсних, технологічних, фінансових), так і зовнішніх (ринкових, регуляторних) факторів [1]. Всі ці групи чинників перебувають у тісному взаємозв'язку: слабкість в одному з них обмежує експортний потенціал навіть за наявності переваг в іншому.

1) Виробничі чинники;

Ця група включає природно-ресурсний потенціал (площа орних земель, родючість ґрунтів, водні ресурси), рівень використання агротехнологій і матеріально-технічного забезпечення (насіння, добрива, техніка), а також ступінь переробки продукції. Наприклад, Україна традиційно має сильну зернову та олійну базу, але для підвищення експортного потенціалу важливі заходи зі збільшення врожайності і розширення глибокої переробки. Як зауважують фахівці, перехід від експорту сировини до експорту готової продукції значно підвищує вартість поставок і стабільність ринку. Вирішення цих завдань включає впровадження високоврожайних сортів, впровадження прецизійних технологій, заходи з меліорації та раціонального використання землі, а також реконструкцію елеваторів і переробних підприємств.

У Львівській області, зокрема, спостерігається зростання експорту переробленої сировини: у I півріччі 2023 року експорт зернових і борошномельно-круп'яної продукції зріс багаторазово. Наприклад, експорт цукру та кондитерських виробів у регіоні зріс у 10 разів, а зернових культур – на 31%. Це свідчить про позитивний ефект інвестицій у виробничу і переробну інфраструктуру: модернізовані цукрові заводи та млини значно збільшили обсяги продукції, придатної для експорту. Таким чином, державні субсидії на насінництво, підтримка створення переробних кластерів і

фермерських кооперативів безпосередньо підвищують експортний потенціал. [3].

2) Логістичні чинники;

Логістика – ключовий бар’єр та одночасно потенціал для експорту. Ефективна система логістики забезпечує своєчасне і якісне транспортування продукції на зовнішні ринки. Як зазначено в дослідженнях, ефективна експортна логістика досягається поєднанням можливостей різних видів транспорту та оптимізацією витрат. Це означає розбудову багатомодальних маршрутів (залізниця, автотраси, водний транспорт), оновлення портової інфраструктури, впровадження електронних систем відстеження вантажів та поліпшення навантажувальних терміналів. Наприклад, узгоджені міжурядові угоди та державна підтримка дозволяють налагодити мережу швидкого відвантаження (витрачання пасажирських маршрутів, координація залізничних потоків тощо).

Війна 2022–2025 рр. показала важливість логістики: закриття чорноморських портів призвело до перекриття транспортних маршрутів та зменшення обсягів перевезень із одночасним зростанням тарифів [21]. Для адаптації держава та бізнес розширили мультимодальні маршрути: активно розбудовують порти Ізмаїл і Рені на Дунаї, використовують польську та румунську інфраструктуру (порт Констанца) для перенаправлення зерна до ЄС. У підсумку це дозволило експортуванню крупних партій автотранспортом і залізницею (до 1,2 млн тонн щомісяця), згладжуючи удар по експорту. Одним із очікуваних результатів заходів було зниження логістичних витрат і підвищення надійності поставок, а з боку держави – спрощення процедур оформлення і введення «зелених коридорів» на кордонах. Загалом, покращення логістичної мережі (нові склади, автодорожні програми, електрифікація маршрутів) безпосередньо підвищує експортний потенціал, зменшуючи втрати при транспортуванні і відкриваючи нові експортні коридори [21].

3) Маркетингові чинники;

Маркетингові чинники включають формування попиту на українську агропродукцію за кордоном: вивчення ринків, участь у виставках, експортні місії, сертифікацію (наприклад, за стандартами органічного виробництва) та просування бренду. Важливим аспектом є диверсифікація ринків. За 2023 рік частка аграрної продукції у загальному експорті України досягла 62%, при цьому найбільшими імпортерами стали Румунія (13% експорту) та Китай. Розширення переліку покупців дозволяє стримувати негативи локальних шоків. Як приклад маркетингового заходу можна навести активізацію пошуку нових ринків у Азії та Африці (контрактні поставки до Китаю зростали понад 18% на 2023 рік). Планування маркетингової стратегії (ціноутворення, просування, співпраця з іноземними трейдерами) у поєднанні з географічною диверсифікацією допомагає експорту стати менш вразливим до потрясінь.

4) Фінансові чинники;

Доступ до фінансових ресурсів є необхідною умовою для масштабування експорту. З одного боку, потрібні інвестиції у виробництво та логістику; з іншого – надійні платіжні механізми. В умовах війни особливо важливими стали державні програми здешевлення кредитів і страхові механізми. Наприклад, за даними Мінекономіки, аграрії генерують 30% усіх пільгових кредитів за програмою «5-7-9%», отримавши у 2024 році 46,9 млрд грн позик під пільгові ставки. Це стимулює оновлення техніки, будівництво елеваторів та реконструкцію переробних підприємств. Очікуваним результатом таких заходів є покращення ліквідності агровиробників та зростання їх можливостей фінансувати експортні проекти. Також важливим є стабільний валютний курс (монетарна політика НБУ) та експортно-імпортні кредитні гарантії, що знижують ризики валютних коливань і втрат у торгівлі.

5) Організаційно-правові та інституційні чинники;

Угоди про вільну торгівлю, нормативні реформи та міжнародні стандарти істотно формують експортний потенціал. Угоди про асоціацію з ЄС, СОТ та двосторонні торговельні угоди розширюють ринки збуту і визначають єдині правила гри. Зокрема, укладення зони вільної торгівлі з ЄС дозволило українським експортерам активніше інтегруватися у світові та європейські виробничі ланцюги. При цьому Угода про асоціацію передбачає впровадження європейських стандартів у виробництві харчової продукції, санітарних і фітосанітарних норм, безпеку транспорту тощо. Виконання цих умов відкриває доступ на західні ринки та підвищує довіру покупців до української продукції. Організаційно-правові заходи також включають спрощення митних процедур, ліцензування та квотування експорту, створення експортно-кредитних агентств, а також роботу експертних груп у Міжнародній аграрній палаті та аналогічних організаціях. На рівні регіонів, зокрема у Львівській області, значну роль відіграють агрокластери та кооперативи, що об'єднують дрібні фермерські господарства для спільного виходу на зовнішні ринки. Усі перераховані заходи спрямовані на зниження адміністративних бар'єрів і посилення інституційної спроможності аграрного сектора виходити на ринки експорту.

6) Інноваційні чинники.

Інновації в АПК – від ключ до підвищення конкурентоспроможності експорту. Це впровадження сучасних агротехнологій (наприклад, точного землеробства), біотехнологій (генетично модифіковані чи CRISPR-сорти), IT-рішень (системи моніторингу врожайності, блокчейн-трейдингу) та розвиток аграрних стартапів. Інвестиції в НДДКР сприяють створенню високоякісної продукції (насіння, вітаміни в кормах тощо) і дозволяють відповісти на вимоги іноземних ринків щодо безпеки та якості. Прикладом є сертифікація підприємств за стандартами ISO та GLOBALG.A.P., що стало обов'язковою умовою експорту в ЄС. Інноваційні рішення дозволяють одночасно підвищити урожайність і якість продукції, зменшити собівартість та

впровадити нові види продукції (наприклад, експорт рослинних білків і альтернативного молока). Хоча конкретні заходи часто залежні від стратегічних проектів (державних програм, грантів), очікуваним результатом інноваційної політики є стійке зростання обсягів експорту конкурентоспроможної продукції та зміщення структури експорту в бік продукції з високою доданою вартістю.

Таблиця 1.1 Чинники експортного потенціалу

Чинники	Приклад заходу (рішення)	Очікуваний результат
Виробничий	Модернізація насінництва, інтенсивних технологій і зрошення; розвиток глибокої переробки (млини, олійниці, цукрові заводи).	Зростання врожайності й виходу товарної продукції; підвищення доданої вартості експорту (експорт продуктів переробки).
Логістичний	Будівництво й реконструкція портів та терміналів (Ізмаїл, Рені, Данія); розвиток мультимодальних маршрутів із оптимізацією витрат.	Забезпечення стійкої та безпечної доставки вантажів; зменшення логістичних витрат; швидкий обіг експорту.
Маркетинговий	Розширення географії збуту: організація експортних місій, участь у виставках, отримання сертифікатів (GLOBALG.A.P., органічний) для доступу до ЄС/Азії.	Диверсифікація ринків збуту; зростання обсягів продажів за рахунок нових імпортерів.
Фінансовий	Удосконалення держпрограм кредитування (пільгові кредити «5-7-9%», експортні гарантії), валютна стабільність; фінансування держпідприємств АПК.	Зниження вартості фінансування, зростання інвестицій в АПК; покращення ліквідності агровиробників.
Організаційно-	Реалізація угод про вільну	Покращення доступу на

Чинники	Приклад заходу (рішення)	Очікуваний результат
правовий	торгівлю (АСА з ЄС, СОТ) та адаптація національних стандартів до міжнародних (санітарно-фітосанітарні, експортне регулювання).	зарубіжні ринки; зростання довіри закордонних покупців; спрощення митних процедур.
Інноваційний	Інвестиції в НДІ (нові сорти, AgTech, цифровізація), технопарки; введення систем точного землеробства та агродронів.	Підвищення врожайності та якості продукції; зниження собівартості; поява нових видів продукції (функціональні харчі, біопрепарати).

Джерело: розроблено автором на основі [1]

Повномасштабне вторгнення росії у 2022 р. різко змінило середовище для експорту АПК. Логістика зазнала основних потрясінь: перекриття традиційних маршрутів, зниження обсягів транзиту та стрімке зростання тарифів – це головні наслідки війни для транспортно-логістичної системи. Зруйновані причали і елеватори на півдні змусили перенаправляти потоки зерна до портів Дунаю та через залізничні “солідарні шляхи” ЄС. В фінансовому вимірі війна значно ускладнила залучення інвестицій: зросла невизначеність, зменшились надходження закордонних інвестицій, а масові потреби у бюджеті на оборону обмежили державні можливості підтримки АПК. Однак і тут спрацювали адаптаційні механізми: уряд розширив компенсації відсоткових ставок за держпрограмами, а міжнародні партнери надали гранти й кредити на відновлення [24].

Ринкова кон’юнктура також змінилася: попит на українське зерно та олію у світі зріс через обмеження постачання з Росії, але водночас ускладнились продажі на традиційні ринки – необхідно було активніше шукати нові покупці. За 2023 рік експортна виручка АПК України склала \$22,1 млрд, хоча це було на 21% менше рекорду 2021 року. У цьому ж 2023 році значущими імпортерами стали Румунія (13% агроекспорту) і Китай (10% зі зростанням на 18%), що свідчить про перерозподіл ринків збуту.

Змінилася і географія: хоча частка ЄС зросла до 57% у 2023 році (з 29,4% у 2020), Україна почала виходити на великі ринки Африки і Азії. Війна також знизила частку «лідерів-імпортерів» у структурі експорту; 2023 року на перших 20 експортерів припадало лише 27,6% агропродукції, що вказує на ширший розподіл каналів збуту.

Підсумовуючи, досвід 2022–2024 рр. показав критичну важливість стійкості логістики та гнучкості фінансів і ринків: попри втрати інфраструктури, Україна змогла поступово відновити експорт на довоєнні обсяги, завдяки диверсифікації маршрутів і активному залученню нових іноземних партнерів [1].

1.3 Методичні основи оцінки експортного потенціалу аграрних підприємств

Оцінка експортного потенціалу аграрних підприємств є важливою аналітичною процедурою, що дає змогу визначити їх здатність виходити на зовнішні ринки, забезпечувати конкурентоспроможність продукції та формувати стратегії подальшого розвитку. Методичні засади цієї оцінки ґрунтуються на системному підході та включають комплекс кількісних і якісних показників, які характеризують виробничо-ресурсні можливості, фінансовий стан, рівень інноваційності, якість продукції, логістичну інфраструктуру та ринкову активність підприємства.

Оцінюючи експортні можливості підприємства, необхідно враховувати потенціал обраного міжнародного ринку. Власні ресурси компанії мають відповідати масштабам і вимогам цільового світового ринку. Вихід підприємства на зовнішні ринки визначається поєднанням внутрішніх та зовнішніх чинників. До національних умов належать система державної підтримки виробництва, орієнтованого на експорт, а також

торговельна політика країни. До зовнішніх умов відноситься торговельний режим держави-імпортера. Тільки за умови узгодженості між внутрішнім потенціалом підприємства, вимогами міжнародного ринку та умовами доступу до нього можна стверджувати, що компанія володіє реальним та ефективним експортним потенціалом [36].

Визначення ролі, яку відіграє експортна орієнтація для економічного розвитку країни, вказує на те, що традиційний експортний потенціал можна визначити за допомогою сукупності показників, аналіз яких вплине на його оцінку. Цей набір показників включає:

- залежність між експортом товарів до ВВП та його динамікою за цей період часу;
- залежність між експортом основних товарних груп до ВВП;
- співвідношення між експортом товарів однієї галузі та обсягом виробництва цієї галузі;
- співвідношення між часткою експорту певного виду продукції та часткою цієї продукції в усьому світі;
- співвідношення між експортом товарів однієї галузі та обсягом виробництва відповідної галузі. [36].

На додачу до зазначених індикаторів доцільно враховувати й інші показники, зокрема коефіцієнт участі країни у міжнародному поділі праці. Він визначається як співвідношення між часткою держави у світовому експорті та її часткою у світовому ВВП і дозволяє оцінити рівень інтегрованості країни у глобальні економічні процеси. Важливим підходом до оцінювання експортного потенціалу підприємства є методологія управління міжнародною конкурентоспроможністю, адже саме вона дає змогу визначити спроможність компанії функціонувати та розвиватися у умовах глобальної конкуренції. Необхідність такого управління зумовлена швидкими змінами у зовнішньому конкурентному середовищі,

трансформацією потреб споживачів, поширенням сучасних технологій та поглибленням глобалізаційних процесів [37].

Підтримання належного рівня міжнародної конкурентоспроможності є одним із ключових викликів для сільськогосподарських підприємств, що планують вихід на зовнішні ринки. Значна частина проблем пов'язана з недостатністю спеціальних знань, компетенцій та навичок, необхідних для формування ефективної системи менеджменту на підприємствах, які працюють в умовах міжнародної конкуренції. Для підвищення рівня конкурентоспроможності та мінімізації негативних наслідків боротьби за ринки збуту, підприємства мають удосконалювати системи управління міжнародною конкурентоздатністю, впроваджуючи відповідні стратегічні та організаційні заходи. Головною метою такого управління є забезпечення стійкого становища компанії на глобальному ринку та її здатності адаптуватися до зовнішніх викликів і можливостей.

Для забезпечення належного рівня міжнародної конкурентоспроможності підприємств система управління повинна включати низку ключових етапів.

По-перше, необхідним є постійний моніторинг та аналіз конкурентного середовища на глобальному ринку. Дослідження зовнішніх чинників, зокрема рівня конкуренції, дозволяє визначити потенційні ризики та майбутні можливості для підприємства. Такий аналіз охоплює оцінку діяльності основних конкурентів і визначення їхнього ринкового потенціалу. Для кожної компанії вибір її позиції - нейтральної, сильнішої або слабшої порівняно з конкурентами - сприяє формуванню адекватної стратегії ринкової поведінки.

По-друге, важливою складовою системи управління є оцінювання конкурентоспроможності підприємства та його продукції на міжнародному ринку. На цьому етапі визначаються ключові елементи успіху компанії, її стратегічні цілі та можливості для подальшого розвитку в умовах

глобальної конкуренції.

По-третє, необхідно чітко сформулювати мету діяльності підприємства та визначити напрями формування системи управління міжнародною конкурентоспроможністю. Це дозволяє з'ясувати логіку функціонування компанії, причини вибору певних видів діяльності та стратегічні орієнтири її подальшого розвитку.

По-четверте, суттєвим є вибір оптимальних господарських методів, за допомогою яких система управління може ефективно досягати поставлених цілей. Правильно підібрані інструменти та підходи забезпечують реалізацію обраної стратегії та сприяють підвищенню міжнародної конкурентоспроможності підприємства.

По-п'яте, фінальним етапом є контроль та оцінювання результатів реалізації стратегії управління конкурентоспроможністю на світовому ринку. Висновки щодо досягнутих результатів порівнюють із встановленими цілями та очікуваннями, що дає змогу своєчасно коригувати подальші дії та підвищувати ефективність управлінських рішень [36].

Фактори, пов'язані з діяльністю потенційних конкурентів, які мають більший досвід управління, суттєво впливають на ефективність виконання необхідних завдань підприємством. Це стосується як прямого впливу постачальників і споживачів на рівень конкуренції, так і дії інших зовнішніх чинників. Сільськогосподарські підприємства нерідко стикаються з управлінськими труднощами, особливо коли йдеться про забезпечення міжнародної конкурентоспроможності. Серед ключових проблем слід виокремити політичну та економічну нестабільність у країні, а також недостатню ефективність державної політики, спрямованої на підтримку аграрних виробників у виході на зовнішні ринки. Як наслідок, значна частина підприємств не має можливості презентувати свою продукцію на міжнародній арені, що зумовлено нерівними умовами

реалізації продукції та різною ринковою силою виробників [4].

Ще однією вагомою проблемою є недостатній рівень інформаційного забезпечення. Багато компаній не володіють достатніми знаннями про стан і тенденції розвитку галузі як на національному, так і на світовому ринках, що ускладнює адаптацію їхньої діяльності до зовнішніх змін.

У процесі формування ефективної системи управління міжнародною конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств особливу увагу необхідно приділяти чинникам, які можуть будь-яким чином впливати на їхнє функціонування на світовому ринку. Важливо визначити ключові етапи розробки такої системи, оперативно реагувати на проблеми виробничого процесу, здійснювати постійний моніторинг ринку та впроваджувати відповідні стратегії для посилення конкурентних позицій підприємства.

Значну роль у формуванні експортного потенціалу відіграють наявність сировинної бази, що дозволяє виробляти продукцію конкурентного рівня, а також масштаби виробництва сільськогосподарських товарів. Обсяг внутрішнього попиту на аграрну продукцію визначається платоспроможністю населення, тоді як потреба в ресурсах формується переробними підприємствами. У цьому контексті критично важливо забезпечити відповідність продукції міжнародним стандартам, адже недостатній рівень якості є одним із ключових стримувальних чинників виходу підприємств на зовнішні ринки.

Методичні підходи до оцінювання експортного потенціалу можуть бути класифіковані за різними ознаками (рис. 1.2). За рівнем складності методики поділяють на прості кількісні, складні багатофакторні та інтегральні, які об'єднують велику кількість показників в єдиний узагальнений індекс. За типом показників, що використовуються для оцінки, виокремлюють натуральні, вартісні та кількісні (бальні, коефіцієнтні) методи вимірювання експортного потенціалу.

З огляду на спосіб здійснення оцінювання, підходи поділяють на два основні типи: експертні, що ґрунтуються на бальній оцінці та потребують залучення фахівців, і математичні, які використовують формалізовані розрахунки та аналітичні моделі. Крім того, залежно від характеру вимірюваних параметрів методи класифікують на порівняльні - коли експортний потенціал підприємства визначається шляхом зіставлення його показників із результатами діяльності конкурентів, - та змістовні, що передбачають оцінку самого експортного потенціалу або окремих чинників, що його формують.

Різноманіття об'єктів оцінювання, галузеві особливості підприємств та відмінності в авторських дослідницьких підходах зумовлюють значну кількість методів оцінки експортного потенціалу. Галузева специфіка формує перелік чинників, які визначають рівень експортного потенціалу, та дозволяє встановити, які з них мають найбільший вплив на його зростання.

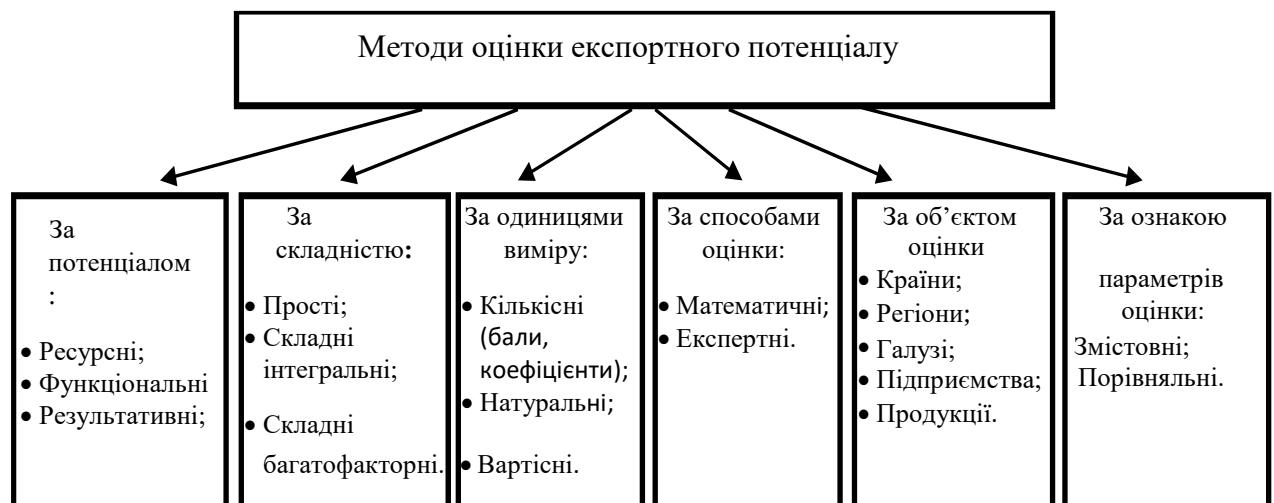

Рис.1.2 Методи оцінки експортного потенціалу

Джерело: розроблено автором на основі[36]

Розвиток деяких галузей обмежений основними виробничими ресурсами, такими як землі для рослинництва та поклади природних копалин для видобувної галузі.

Під час оцінювання експортного потенціалу дослідники можуть застосовувати ресурсний підхід, який дає змогу визначити як загальну величину потенціалу, так і його фактичний обсяг. Використання результативного підходу, своєю чергою, дає можливість оцінити можливий обсяг експорту за умови максимально ефективного використання складових, що формують експортний потенціал. З урахуванням цього можна виокремити ключові компоненти оцінювання експортного потенціалу (рис. 1.3).

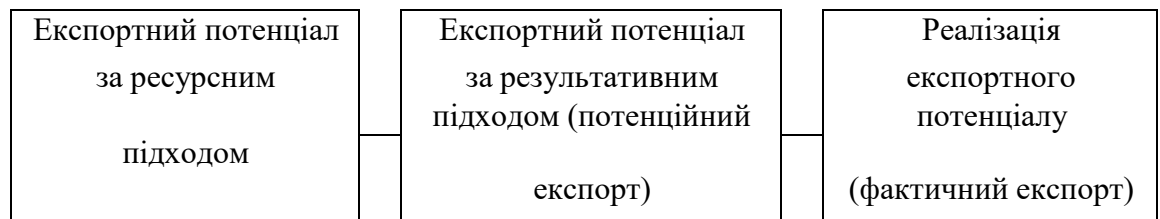

Рис. 1.3 Оцінювання експортного потенціалу сільськогосподарського підприємства

Джерело: розроблено автором на основі[36]

Науковці пропонують застосовувати ресурсний підхід для визначення величини експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств. У межах цього підходу першочерговим завданням є оцінювання вартості всіх ресурсів, що залучені до формування виробничого потенціалу, який становить основу експортних можливостей підприємства.

Водночас, незалежно від методичних підходів до побудови ефективного механізму розвитку експортного потенціалу, зберігається потреба у державному регулюванні зовнішньоекономічної діяльності. Зокрема, тенденції до імпортозаміщення окремих видів харчових продуктів можуть створювати додаткові виклики для обробки інформації та прийняття управлінських рішень. У цьому контексті особливо важливо визначити найбільш результативні шляхи нарощування виробництва сільськогосподарської продукції, одночасно оптимізуючи витрати та мінімізуючи відходи на всіх етапах виготовлення товарів. Такі заходи сприятимуть підвищенню експортних можливостей підприємств.

З огляду на сучасні умови, можна стверджувати, що Україна має значний потенціал для збільшення обсягів експорту за рахунок раціонального використання власних ресурсів, модернізації виробництва та підвищення ефективності управління експортно орієнтованими підприємствами.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Аналіз структури та обсягів виробництва аграрної продукції Львівської області в контексті розвитку її експортного потенціалу

Львівщина має значний природний та виробничий експортний потенціал в аграрній сфері, однак наразі реалізує його не повною мірою managementjournal.usamv.ro. З одного боку, регіон володіє сприятливими умовами для сільського господарства та географічною близькістю до ринків ЄС, що формує передумови для успішного експорту. З іншого боку, місцеві виробники зіштовхуються з високим рівнем конкуренції на міжнародних ринках та вимогами до продукції, яким не завжди легко відповідати. Це означає, що Львівська область, як і інші регіони України, має сконцентрувати зусилля на розвитку всіх складових експортного потенціалу -

модернізації виробництва, покращенні логістики (наприклад, розвитку прикордонної інфраструктури та перевалочних потужностей), залученні інвестицій і кредитів у агросектор, підвищенні організаційної ефективності фермерських господарств (через кооперацію та навчання), активному маркетингу своєї продукції за кордоном і підтримці з боку державних інституцій. Лише комплексний підхід до розвитку експортного потенціалу дозволить аграрним підприємствам Львівщини та України в цілому повністю реалізувати свої можливості на світових аграрних ринках, забезпечивши сталий розвиток галузі та зростання добробуту сільських територій. У сільському господарстві країни виробництво рослинницької продукції відіграє важливу роль як для внутрішнього споживання, так і для експорту.

Обсяг сільськогосподарського виробництва у Львівській області у січні-серпні 2025 року порівняно з січнем-серпнем 2024 року збільшився на 2,0%.

Таблиця 2.1 Збирання врожаю сільськогосподарських культур

у господарствах усіх категорій Львівської області на 1 вересня 2025 року

Культури	Площа зібрана, тис.га	Валовий збір, тис.т	Урожайність, ц з 1 га площі зібраної
Культури зернові та зернобобові – усього	223,5	1197,1	53,6
у тому числі			
пшениця	175,5	994,9	56,7
ячмінь	30,5	148,9	48,9
кукурудза	к	к	к
Соняшник	—	—	—
Ріпак і кольза	50,8	182,3	35,8
Соя	0,4	2,0	52,5
Буряк цукровий	—	—	—

фабричний			
Картопля	0,3	11,4	360,0
Культури овочеві відкритого ґрунту	0,9	7,9	84,5
Культури плодові та ягідні	...	4,7 ³	...

Джерело: узагальнено на основі [38]

Підприємства області збільшили обсяг виробленої продукції на 6,1%, господарства населення - зменшили на 3,0%. Обсяг виробництва продукції рослинництва збільшився на 0,9%, продукції тваринництва - на 3,7%.

Відносно січня-серпня 2024 року у підприємствах області зріс обсяг продукції рослинництва на 0,9%, продукції тваринництва - на 14,2%; господарства населення збільшили виробництво продукції рослинництва на 1,0%, продукції тваринництва - зменшили на 9,4%.

Дані про збирання врожаю сільськогосподарських культур у господарствах усіх категорій станом на 1 вересня 2025 р. у таблиці 2.1 дають змогу оцінити проміжні результати та окреслити потенціал рослинницького виробництва в поточному році.

Провідною групою, як і в попередні роки, залишаються зернові та зернобобові культури. Станом на 1 вересня зібрано 223,5 тис. га, одержано 1197,1 тис. т зерна, при середній урожайності 53,6 ц/га. Такий рівень урожайності свідчить про досить високий технологічний рівень виробництва та сприятливі погодні умови в період вегетації. Культури зернової групи формують основу продовольчої безпеки регіону й значною мірою визначають його експортний потенціал.

Серед зернових культур домінує пшениця, яка забезпечує основну частку валового збору. Її зібрана площа становить 175,5 тис. га, валовий збір — 994,9 тис. т, урожайність — 56,7 ц/га, що перевищує середній показник по зерновій групі. Це підкреслює високу продуктивність пшениці

в структурі посівів та її ключову роль як продовольчої й експортно орієнтованої культури. Ячмінь займає значно меншу площу (30,5 тис. га) з валовим збором 148,9 тис. т та урожайністю 48,9 ц/га, що дещо нижче, ніж у пшениці, але є цілком прийнятним рівнем для кормової та, частково, пивоварної сировини. Такий виробничий профіль формує реальні передумови для нарощування експортного потенціалу аграрного сектору регіону за умови належного розвитку логістичної інфраструктури, переробки та системи якості.

Дані таблиці 2.2 свідчать про стійке зростання обсягів виробництва продукції сільського господарства у Львівській області протягом 2020–2024 рр. Загальний валовий випуск збільшився з 43,0 млрд грн у 2020 р. до 51,8 млрд грн у 2024 р., що становить приріст на 19,5%.

Таблиця 2.2 Динаміка виробництва продукції сільського господарства Львівської області (у постійних цінах 2021 року; млн.грн)

Роки	Продукція сільського господарства			У тому числі					
	госпо-дарства усіх категорій	у тому числі		продукція рослинництва			продукція тваринництва		
		підпр иємст ва	госпо-дарства насе-лення	госпо-дарства усіх категорій	у тому числі		госпо-дарства усіх категорій	у тому числі	
					підпри-ємства	госпо-дарств а насе-лення		підпри-ємства	госпо-дарства насе-лення
2020	43015,4	21803,9	21211,5	30255,5	17004,6	13250,9	12759,9	4799,3	7960,6
2021	46229,6	25064,6	21165,0	33069,5	19325,3	13744,2	13160,1	5739,3	7420,8
2022	47740,4	26840,4	20900,0	34969,3	20691,4	14277,9	12771,1	6149,0	6622,1
2023	48052,3	27621,7	20430,6	35442,3	21044,8	14397,5	12610,0	6576,9	6033,1
2024	51842,3	31858,7	19983,6	38647,3	24184,4	14462,9	13195,0	7674,3	5520,7

Джерело: узагальнено на основі [38]

Продукція сільського господарства у тому числі	31,5	42,0	50,7	54,2	56,2	57,5	61,5
продукція рослинництва	37,7	49,7	56,2	58,4	59,2	59,4	62,6
продукція тваринництва	23,6	27,8	37,6	43,6	48,1	52,2	58,2
Господарства населення							
Продукція сільського господарства	68,5	58,0	49,3	45,8	43,8	42,5	38,5
у тому числі продукція рослинництва	62,3	50,3	43,8	41,6	40,8	40,6	37,4
продукція тваринництва	76,4	72,2	62,4	56,4	51,9	47,8	41,8

Джерело: узагальнено на основі [38]

Дані свідчать про суттєву структурну трансформацію сільського господарства Львівської області протягом 2010–2024 рр. Головною тенденцією є посилення ролі сільськогосподарських підприємств та поступове скорочення частки господарств населення у всіх основних напрямках аграрного виробництва — як у рослинництві, так і у тваринництві.

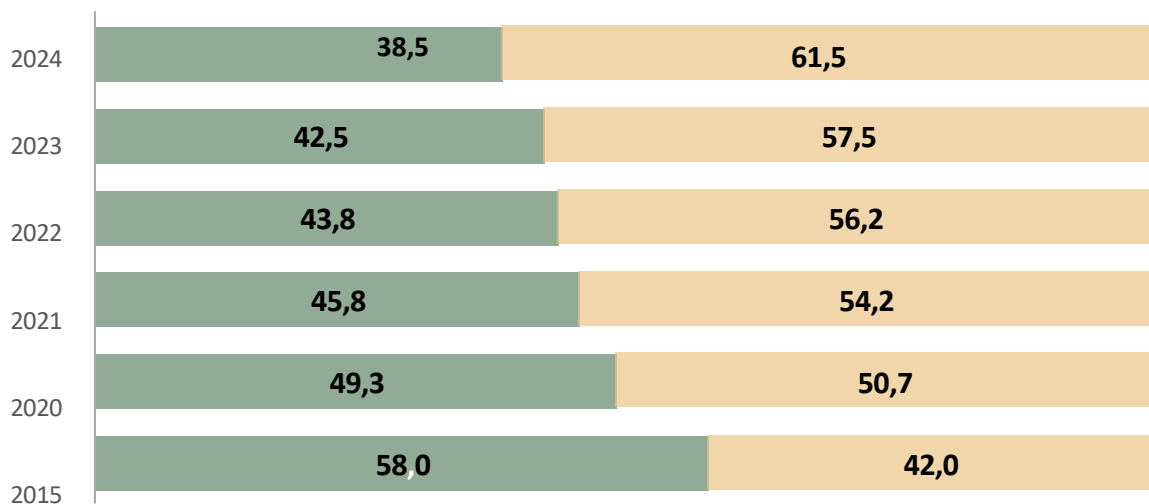

Рис. 2.1 Частка основних категорій господарств у продукції сільського господарства Львівської області, у % до загального обсягу

Джерело: сформовано на основі [38]

Структурні зміни у виробництві сільськогосподарської продукції Львівської області за 2015–2024 рр. демонструють чіткий тренд до консолідації та професіоналізації агровиробництва. Підприємства витісняють господарства населення як у рослинництві, так і у тваринництві. Це підвищує ефективність, але водночас скорочує значення малого аграрного сектора.

Таблиця 2.4 Виробництво продукції сільського господарства Львівської області за видами (у постійних цінах 2021 року; у % до підсумку)

Продукція	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	2024р.
Продукція сільського господарства	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
продукція рослинництва	70,3	71,5	73,2	73,8	74,5
з неї					
культури зернові та зернобобові	23,6	25,0	25,3	23,5	23,4
культури технічні	20,2	21,0	22,1	24,4	27,0
картопля, культури овочеві та баштанні продовольчі	21,5	20,8	21,4	21,4	19,7
у тому числі картопля	11,0	10,7	11,0	10,9	10,0
культури плодові та ягідні, виноград	2,8	2,5	2,6	2,7	2,4
культури кормові	1,6	1,3	1,2	1,2	1,1

інша продукція рослинництва	0,6	0,9	0,6	0,6	0,9
продукція тваринництва	29,7	28,5	26,8	26,2	25,5
з неї					
виращування сільськогосподарськи х тварин	17,3	17,5	16,8	17,5	18,0
молоко	9,2	7,9	7,0	5,8	4,8
яйця	2,7	2,6	2,5	2,5	2,3
вовна	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
інша продукція тваринництва	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4

Джерело: узагальнено на основі [38]

Структура продукції сільського господарства у 2020–2024 рр. характеризується поступовим зміщенням у бік рослинницької галузі (таблиця 2.4). Частка продукції рослинництва зросла з 70,3% у 2020 р. до 74,5% у 2024 р., тоді як частка тваринництва, відповідно, зменшилася з 29,7% до 25,5%. Це свідчить про посилення орієнтації аграрного сектору на виращування рослинницької сировини, що значною мірою формує експортний потенціал.

Таблиця 2.5 Динаміка посівних площ сільськогосподарських культур

Львівської області, тис. га

Культури	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	2024р.	2024р. до 2020р., %
Культури сільськогосподарські	712,7	717,6	746,0	747,1	...	-
культури зернові та зернобобові	306,6	318,5	326,5	311,9	310,1	101,1
зернові озимі	181,8	174,7	182,2	176,7	181,5	99,8

у тому числі						
пшениця	153,4	146,6	155,9	155,4	159,6	104,0
жито	5,4	6,0	3,7	3,2	2,9	53,7
ячмінь	23,0	22,1	22,6	18,1	19,0	82,6
зернові ярі	124,8	143,8	144,3	135,2	128,6	103,0
у тому числі						
пшениця	21,3	20,6	21,8	18,5	15,4	72,3
ячмінь	16,9	16,3	12,9	13,3	12,7	75,1
овес	13,3	12,7	12,7	13,4	13,5	101,5
кукурудза	66,5	86,7	86,7	78,5	79,4	119,4
гречка	2,4	3,6	6,4	7,8	3,4	141,7
зернобобові	3,6	3,3	3,5	3,1	3,8	
з них						
горох	0,3	0,3	0,2	0,1	0,2	66,7
квасоля	2,6	2,8	2,6	2,8	3,3	126,9
вика	0,1	0,1	к	к	0,0	-
культури технічні	191,0	193,8	212,5	230,2	246,8	129,2
у тому числі						
буряк цукровий фабричний	12,6	14,2	15,0	14,7	16,0	127,0
соняшник	30,5	40,5	43,5	39,3	17,5	57,4
соя	79,9	87,6	107,1	119,8	161,3	201,9
ріпак і кольза	67,0	51,3	46,6	56,0	51,4	76,7
картопля, культури овочеві та баштанні продовольчі	136,9	137,8	142,0	142,9	...	-
у тому числі						
картопля	94,8	95,5	98,9	99,4	...	-
культури овочеві	42,1	42,3	43,2	43,6	...	-
кормові культури	78,2	67,4	64,8	62,0	60,0	76,7
у тому числі						
коренеплоди кормові	9,9	8,7	8,5	8,1	7,8	78,8
кукурудза кормова	2,1	1,9	1,8	1,7	1,9	90,5
трави однорічні	13,0	11,5	11,0	10,6	10,2	78,5
трави багаторічні	52,8	45,1	43,3	41,4	39,8	75,4

Джерело: узагальнено на основі [38]

У структурі рослинництва Львівської області провідне місце стабільно посідають зернові та зернобобові культури: їх частка коливається в межах 23,4–25,3%, що відображає збереження стратегічної ролі зернового виробництва. Найбільшим темпом зростали технічні культури – з 20,2% у 2020 р. до 27,0% у 2024 р.. Це зумовлено активним розширенням посівів

ріпаку, соняшнику, сої та іншої олійної й технічної сировини, на яку спостерігається стабільний зовнішній попит. Натомість частка картоплі, овочів і баштанних культур дещо скоротилася (з 21,5% до 19,7%), що може бути пов'язано як зі зменшенням обсягів промислового виробництва, так і з певною тінізацією господарств населення.

У тваринницькому секторі відбуваються суттєві структурні зміни. Частка вирощування сільськогосподарських тварин (м'ясна продукція) залишається відносно стабільною й навіть дещо зростає – з 17,3% до 18,0%, що свідчить про збереження попиту на м'ясо та розвиток промислового тваринництва. Натомість частка молока істотно скорочується – з 9,2% у 2020 р. до 4,8% у 2024 р.. Це є індикатором глибокої кризи молочного скотарства, насамперед у господарствах населення, де виробництво молока стає економічно нерентабельним. Частка яєць також має тенденцію до зниження (з 2,7% до 2,3%), що пов'язано з подорожчанням кормів, згортанням потужностей окремих птахофабрик та зміною структури споживчого попиту.

Таким чином, аналіз структури продукції свідчить про посилення рослинницько-сировинної моделі розвитку сільського господарства з орієнтацією на зернові та, особливо, технічні культури, тоді як тваринництво, а передусім молочна галузь, втрачає свої позиції. Це підвищує експортний потенціал за рахунок рослинницької продукції, але водночас несе загрози для внутрішньої продовольчої безпеки та збалансованості аграрного виробництва, що слід враховувати при формуванні аграрної та регіональної політики.

Наведені дані таблиці 2.5 відображають динаміку посівних площ основних сільськогосподарських культур (тис. га) у 2020–2024 рр.

Загальна площа сільськогосподарських культур зросла з 712,7 тис. га у 2020 р. до 746,0–747,1 тис. га у 2022–2023 рр., тобто спостерігається помірне розширення посівів. Важливу частку займають зернові та

зернобобові – близько 306–326 тис. га, або майже половина всіх площ. Після піку 2022 р. (326,5 тис. га) їх площа дещо зменшується до 311,9–310,1 тис. га, що пояснюється коригуванням структури посівів на користь технічних культур.

Структура посівних площ зміщується в бік технічних і високорентабельних культур (передусім сої та ріпаку), що підвищує експортний потенціал регіону. Зернові та зернобобові зберігають ключову роль, але всередині групи відбувається перерозподіл – зростають площі кукурудзи, тоді як жито та частина ярих культур скорочуються. Кормові площі зменшуються, що узгоджується зі скороченням традиційного тваринництва і зміною структури агровиробництва. Загалом, посівна структура демонструє ринкову адаптацію: виробники спрямовують ресурси у більш прибуткові, експортно орієнтовані культури, водночас зберігаючи необхідний мінімум продовольчих культур для внутрішнього ринку.

Таблиця 2.6 Динаміка виробництва основних сільськогосподарських культур Львівської області, тис т

Культури	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	2024р.	2024р. до 2020р.,%
Культури зернові та зернобобові	1607,4	1827,9	1904,5	1771,3	1915,3	119,2
зернові озимі	839,9	882,0	963,7	897,0	992,2	118,1
у тому числі						
пшениця	700,1	737,0	815,5	772,2	866,3	123,7
жито	17,7	20,2	12,4	9,7	9,6	54,2
ячмінь	122,0	124,8	135,7	96,6	115,8	94,9
зернові ярі	767,5	945,9	940,8	892,3	923,6	120,3
у тому числі						
пшениця	84,5	87,4	96,3	74,4	69,6	82,4
ячмінь	54,8	58,7	42,7	43,9	42,3	77,2
овес	33,5	34,0	34,0	36,1	36,9	110,1
кукурудза	584,7	755,0	753,5	720,2	761,7	130,3

гречка	2,8	3,7	7,4	10,4	4,3	153,6
зернобобові	5,9	6,1	6,6	6,7	7,9	133,9
з них						
горох	0,7	0,7	0,8	0,6	0,7	100,0
квасоля	3,8	4,8	5,0	5,7	6,4	168,4
Буряк цукровий фабричний	723,1	848,5	1109,2	967,9	1183,0	163,6
Соняшник	84,8	101,7	108,8	103,3	46,9	55,3
Соя	229,0	263,8	289,9	370,1	558,6	243,9
Ріпак і кольза	172,1	177,4	176,7	192,4	196,4	114,1
Картопля	1601,1	1681,3	1831,0	1826,7	...	-
Культури овочеві	806,7	829,2	847,4	859,0	...	-
Коренеплоди кормові	320,2	286,3	275,3	265,7	243,7	76,1
Кукурудза кормова	74,9	59,2	51,3	59,5	68,1	90,9
Трави однорічні на сіно	48,9	43,3	43,0	41,0	39,4	80,6
Трави багаторічні на сіно	193,0	163,1	159,1	153,1	148,4	76,9
Культури плодові та ягідні	140,5	130,9	142,4	146,5	...	-

Наведені дані свідчать про суттєві кількісні та структурні зрушення у виробництві основних видів рослинницької продукції Львівської області протягом 2020–2024 рр. Загалом спостерігається зміцнення ролі зернових і технічних культур, розширення виробництва сої та цукрових буряків, а також поступове скорочення обсягів кормових культур, що кореспондує зі змінами в тваринницькому підкомплексі.

Валовий збір зернових та зернобобових культур зріс з 1607,4 тис. т у 2020 р. до 1915,3 тис. т у 2024 р., попри певне зниження у 2023 р. (1771,3 тис. т). Це вказує на загальну позитивну тенденцію, зумовлену поєднанням кращої врожайності та адаптації господарств до складних умов воєнного періоду.

У структурі зернової групи вагому частку займають озимі зернові, валовий збір яких зріс з 839,9 до 992,2 тис. т.

Цукрові буряки фабричні демонструють різке зростання виробництва: з 723,1 тис. т у 2020 р. до 1183,0 тис. т у 2024 р. Пік спостерігається у 2022 р.

(1109,2 тис. т), після чого у 2023 р. наявне тимчасове зниження, але 2024 р. показник знову перевищує попередні значення. Це свідчить про відновлення та модернізацію цукрової галузі, а також поживавлення внутрішнього попиту й експортних можливостей цукру. Соняшник характеризується хвилеподібною динамікою: зростання до 108,8 тис. т у 2022 р., а потім різке падіння до 46,9 тис. т у 2024 р. Такий спад може бути наслідком поєднання воєнних ризиків, підвищених логістичних витрат, а також вимог щодо дотримання сівозміни.

Соя є одним із найбільш «зіркових» сегментів: валовий збір зріс із 229,0 тис. т у 2020 р. до 558,6 тис. т у 2024 р., тобто більш ніж у 2,4 раза. Це зумовлено високою рентабельністю, попитом на білково-олійні культури на світовому ринку, а також можливостями експорту шроту й соєвої олії.

Ріпак і кольза зберігають стабільно високі обсяги виробництва (172,1-196,4 тис. т), із поступовим підвищенням у 2023–2024 рр. Ці культури відіграють важливу роль у структурі експорту олійної сировини, особливо у торгівлі з країнами ЄС.

Аналіз динаміки виробництва основних сільськогосподарських культур у 2020–2024 рр. показує, що аграрний сектор поступово зміщується в бік високорентабельних і зовнішньоорієнтованих культур - сої, ріпаку, цукрових буряків, кукурудзи на зерно. Зерновий комплекс зберігає ключову роль у формуванні як внутрішнього продовольчого ринку, так і експортного потенціалу, при цьому посилюється значення кукурудзи та озимої пшениці. Одночасно спостерігається зниження виробництва кормових культур, що відображає перебудову тваринницького підкомплексу та зростання частки рослинницько-сировинної моделі розвитку АПК.

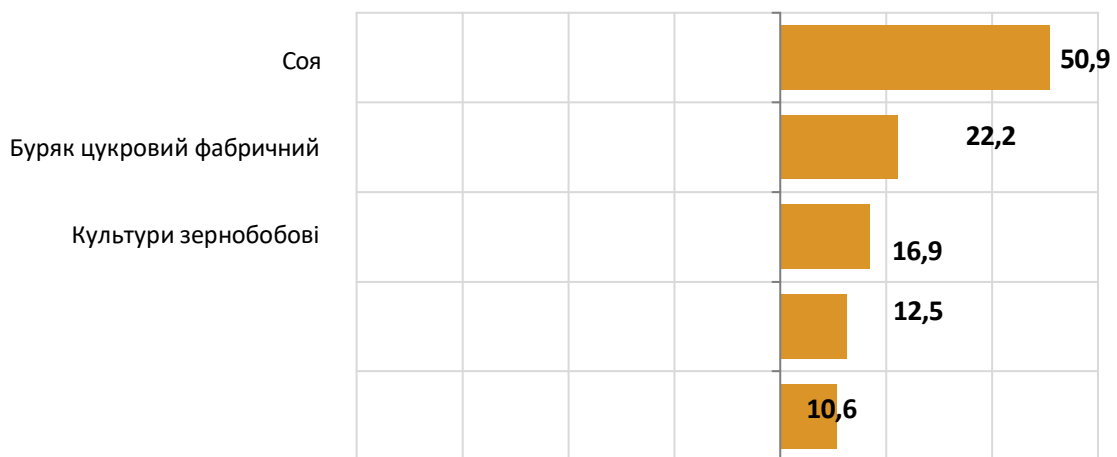

Рис. 2.2 Приріст (скорочення) виробництва окремих видів продукції рослинництва Львівської області у 2024 році, %
2023=100%

Джерело: узагальнено на основі [38]

У господарствах усіх категорій Львівської області вироблено 153,0 тис.т м’яса (жива маса сільськогосподарських тварин, реалізованих на забій), 196,1 тис.т - молока (валовий надій), 438,7 млн.шт - яєць (одержаних від птиці свійської) (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7 Виробництво основних видів продукції тваринництва Львівської області у січні-серпні 2025 року

Продукція	Господарст ва усіх категорій	У тому числі		Частка господарст в населення, %
		підприємства	господарства населення	
Жива маса сільськогоспо- дарських тварин, реалізованих на забій, тис.т	153,0	123,3	29,7	19,4
Обсяг виробництва (валовий надій) молока, тис.т	196,1	22,7	173,4	88,4

Кількість одержаних яєць від птиці свійської, млн.шт	438,7	62,8	375,9	85,7
---	-------	------	-------	------

Джерело: узагальнено на основі [38]

Представлені дані таблиці 2.7 характеризують розподіл виробництва основних видів тваринницької продукції між сільськогосподарськими підприємствами та господарствами населення станом на початок 2025 року. Аналіз свідчить про різну роль виробничих секторів у формуванні пропозиції м'яса, молока та яєць.

Жива маса сільськогосподарських тварин, реалізованих на забій, у господарствах усіх категорій становить 153,0 тис. т, з яких 123,3 тис. т, або близько 80,6%, припадає на сільськогосподарські підприємства, тоді як господарства населення забезпечують лише 29,7 тис. т (19,4%). Це свідчить про високий рівень індустріалізації м'ясного виробництва та концентрацію галузі у великих і середніх товаровиробників. Формування ринку м'яса переважно за рахунок підприємств забезпечує стабільні обсяги поставок, кращу відповідність вимогам якості й безпеки продукції, проте водночас зменшує роль домогосподарств як традиційного джерела м'ясної продукції.

На відміну від м'яса, структура виробництва молока має протилежний характер. Загальний обсяг валового надоєного молока становить 196,1 тис. т, з яких лише 22,7 тис. т виробляється підприємствами, тоді як переважна частина - 173,4 тис. т, або 88,4%, – припадає на господарства населення. Така ситуація свідчить про домінування дрібнотоварного сектору в молочному скотарстві. Залежність переробних підприємств від молока з господарств населення підвищує ризики нестабільності сировинної бази та ускладнює запровадження високих стандартів якості.

Подібна ситуація спостерігається й у виробництві яєць. Загальний обсяг одержаних яєць свійської птиці становить 438,7 млн шт., з яких 62,8 млн шт. виробляється підприємствами, а 375,9 млн шт., або 85,7%, -

господарствами населення. Це означає, що ринок яєць значною мірою формується за рахунок дрібних виробників. Така структура обмежує можливості для масштабного виробництва та експорту яєць і продуктів птахівництва, але водночас відображає важливу роль особистих селянських господарств у забезпеченні внутрішнього ринку.

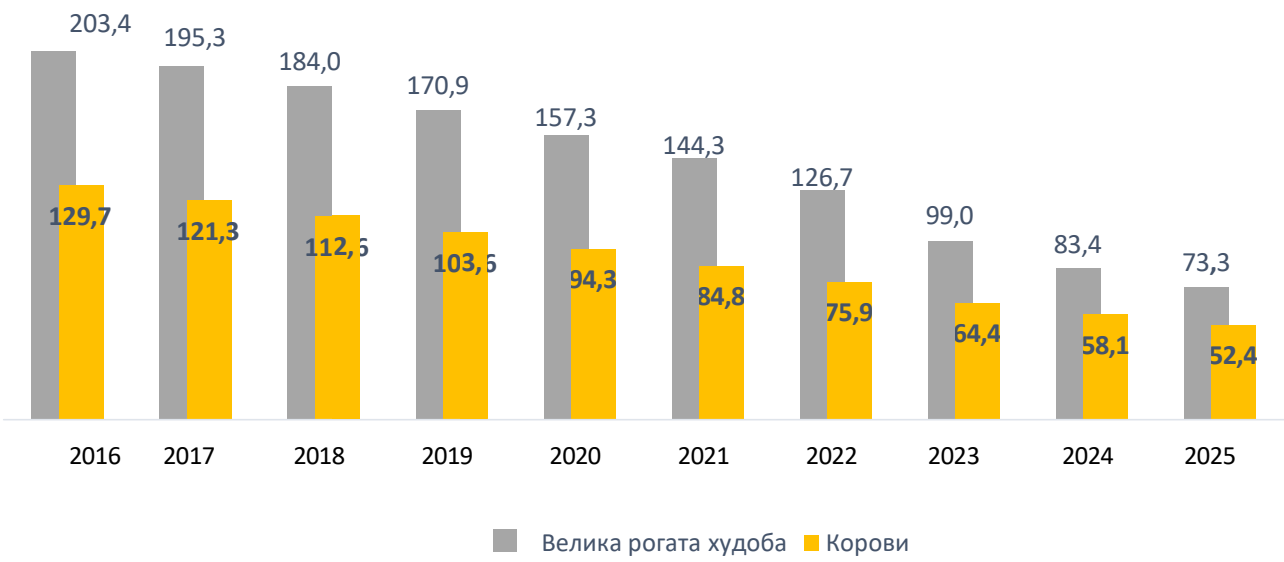

Рис. 2.3 Динаміка кількості великої рогатої худоби Львівської області на 1 січня 2025 року, тис. голів

Джерело: узагальнено на основі [44]

Таблиця 2.8 Динаміка виробництва м’яса Львівської області (тис.т)

Показник	2020 р.	2021р.	2022р.	2023р.	2024р.	2024 у %до 2020
Забійна маса сільськогосподарських тварин, реалізованих на забій	129,1	147,3	147,2	151,8	170,2	131,8
у тому числі за видами						
яловичина та телятина	24,4	21,6	17,4	16,6	12,1	49,6
свинина	38,3	47,2	53,0	56,6	60,5	158,0
баранина та козлятина	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	300,0

м'ясо птиці	64,5	76,3	74,2	76,2	95,7	148,4
кролятина	0,9	0,9	0,8	0,7	0,5	55,6
кони́на	0,9	1,1	1,6	1,5	1,1	122,2

Джерело: узагальнено на основі [38]

Динаміка виробництва м'яса у забійній масі Львівської області у 2020–2024 рр. демонструє суттєві кількісні та структурні зміни, які відображають трансформаційні процеси у тваринницькому секторі. Загальний обсяг реалізованої на забій продукції збільшився з 129,1 тис. т у 2020 р. до 170,2 тис. т у 2024 р., що відповідає приросту на 31,8%. Таке зростання є результатом посилення ролі промислових тваринницьких підприємств, удосконалення технологій утримання та годівлі тварин, а також структурного переходу галузі до більш продуктивних видів м'ясного виробництва.

Виробництво яловичини та телятини знизилося з 24,4 тис. т у 2020 р. до 12,1 тис. т у 2024 р., тобто майже на 50%. Сегмент свинини демонструє стабільний розвиток, забезпечуючи зростання від 38,3 тис. т до 60,5 тис. т у 2024 р. (58%).

Динаміка виробництва м'яса у забійній масі у 2020–2024 рр. свідчить про глибоку трансформацію тваринницького сектору. Основний приріст забезпечують індустріальні комплекси свинарства та птахівництва, тоді як традиційні галузі, зокрема скотарство, продовжують втрачати позиції. Структурні зміни підкреслюють необхідність підтримки збалансованого розвитку тваринництва, стимулювання інвестицій у ВРХ та формування ефективних державних програм з відновлення галузі.

2.2 Оцінка експортного потенціалу аграрного сектору Львівщини на основі аналізу зовнішньої торгівлі

Дослідження особливостей і тенденцій у виробництві сільськогосподарської продукції є важливою частиною визначення стану та

перспектив розвитку експортного потенціалу підприємств-виробників цієї продукції, враховуючи виробничу та ресурсну складову експортного потенціалу та його пряму залежність від обсягів виробництва як фактору пропозиції.

Формування експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств Львівської області є складним процесом, який включає розширення виробничих потужностей, використання нових технологій, надання державної допомоги та зосередження на міжнародних стандартах якості. Компанії можуть збільшити свою присутність у зовнішній торгівлі та стати конкурентоспроможними на глобальних ринках завдяки ефективній стратегії та інноваціям.

У 2024 році експорт товарів суб'єктів господарювання Львівської області становив 2711,8 млн.дол. США, що на 6,2% більше, ніж у 2023 році.

Підприємства області імпортували товарів на 5836,6 млн.дол. США, що на 0,9% більше, ніж у попередньому році.

Відносно 2021 року обсяги експорту товарів скоротились на 7,5%, імпорту – зросли на 22,7%.

Негативне сальдо зовнішньої торгівлі склало 3124,8 млн.дол. (у 2023 році – 3233,1 млн.дол.). Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 0,46 (у 2023 році – 0,44). У 2024 році Львівська область забезпечила 6,5% валютної виручки від експорту товарів в Україні та посіла 3 місце після м.Києва та Дніпропетровської області. Частка області у загальнодержавному імпорті склала 8,2%, за обсягом імпорту товарів Львівщина поступилась лише м. Києву. Загалом в Україні експорт товарів у 2024 році відносно 2023 року зріс на 15,3%, імпорт – на 11,3%.

Підприємства області здійснювали зовнішньоторговельні операції з партнерами із 170 країн світу. З рисунка 2.4 бачимо, що найбільші частки експортованої продукції припали на Польщу (26,2% від загальнообласного експорту), Німеччину (15,5%) і Чехію (6,9%). Експорт товарів у країни Європейського Союзу становив 2260,3 млн.дол. (83,4%) і збільшився порівняно з 2023 роком на 4,7%.

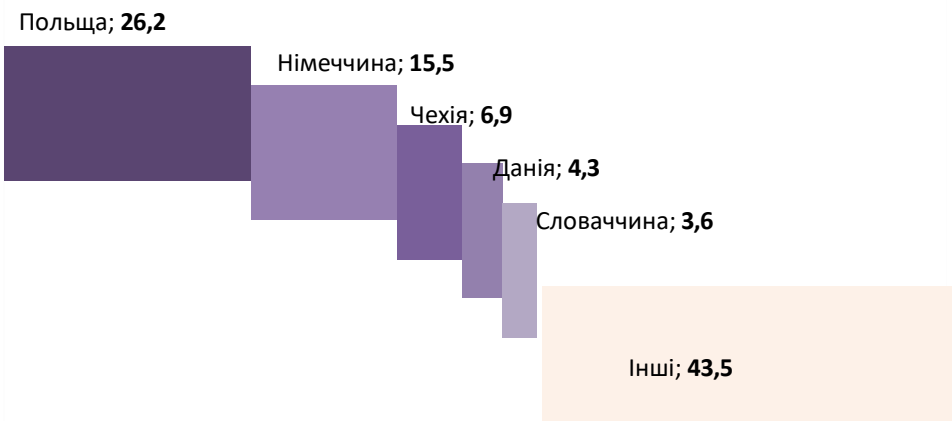

Рис. 2.4 Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами у % до підсумку

Джерело: сформовано за даними Департаменту агропромислового розвитку ЛОВА

Серед товарів, які Львівщина експортувала в 2024 році, переважали електричні машини (15,0% від обсягу експорту області), меблі (13,5%), жири та олії (12,9%), деревина і вироби з деревини (8,2%), зернові культури (7,0%).

Таблиця 2.9 Експорт товарів Львівської області у 2024 році

Товари	Млн.дол. США	у % до 2023р.
Електричні машини	407,6	97,4
Меблі	364,8	118,5
Жири та олії тваринного або рослинного походження	350,3	92,3

Деревина і вироби з деревини	221,7	100,3
Зернові культури	190,4	118,0
Цукор і кондитерські вироби з цукру	112,5	109,4
Їстівні плоди та горіхи	86,1	200,7
Продукти переробки овочів	86,0	186,8

Джерело сформовано за даними Департаменту агропромислового розвитку ЛОВА

Нарощуванню обсягу експорту у 2024 році сприяло зростання поставок їстівних плодів та горіхів (у 2 рази), продуктів переробки овочів (на 86,8%), меблів (на 18,5%), зернових культур (на 18,0%) та цукру і кондитерських виробів з цукру (на 9,4%). Водночас знизився експорт насіння і плодів олійних рослин (на 17,5%), жирів та олій (на 7,7%) та електричних машин (на 2,6%).

З рисунку 2.5 щодо частки АПК у експорті Львівщини бачимо, що у 2024 році обсяг експорту продукції АПК склав 1 053,2 млн дол. США, що на 7,6% більше, ніж у 2023 році (978,6 млн дол. США). Частка АПК у загальній структурі експорту зросла з 41% у 2023 році до 42% у 2024 році.

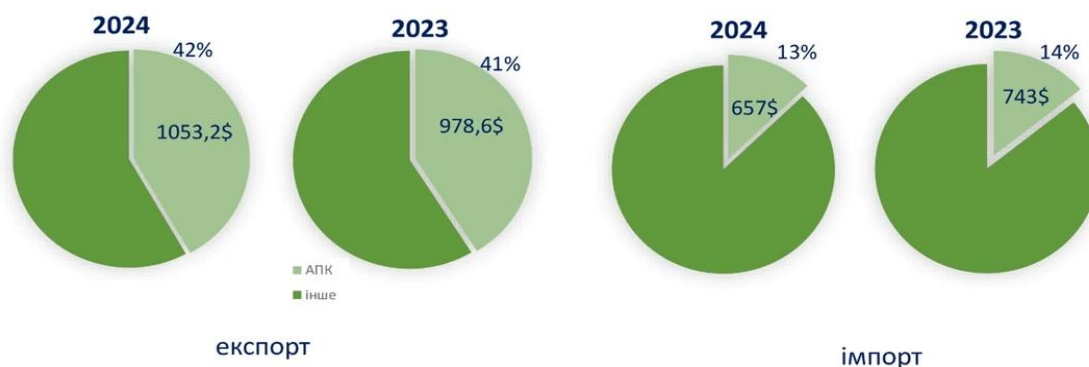

Рис. 2.5 Частки агропромислового комплексу у зовнішній торгівлі Львівської області у 2023–2024 роках

Джерело: сформовано за даними Департаменту агропромислового розвитку ЛОВА

Така динаміка свідчить про посилення ролі агросектору в експортному потенціалі області. Зростання обсягів може бути пов'язане з розширенням виробництва, покращенням логістики та виходом на нові зовнішні ринки.

Аналіз зовнішньої торгівлі продукцією АПК Львівщини у 2024 році (у порівнянні з 2023 роком) з рисунку 2.6 показує найбільше зростання експорту категорії живих тварин та продукції тваринного походження — 91%, що свідчить про посилення позицій м'ясної та молочної галузі на зовнішніх ринках. Продукція рослинного походження зросла на 17%, зберігаючи провідне місце у структурі експорту. Незначне, але позитивне зростання зафіксовано у категорії готових харчових продуктів — 3%, що може свідчити про стабільний попит і можливість подальшої переробки в області. Жири та олії - незначне зниження експорту на 4%, імовірно через зовнішньоекономічні фактори (наприклад, цінова конкуренція чи логістика).

Рис. 2.6 Зовнішня торгівля продукцією АПК Львівщини 2024 року до 2023 року, %

Джерело: сформовано за даними Департаменту агропромислового розвитку ЛОВА

Рис.2.7 Товарна структура експорту продукції АПК Львівської області, млн. дол. США

Джерело: сформовано за даними Департаменту агропромислового розвитку ЛОВА

Аналіз зовнішньої торгівлі продукцією АПК Львівщини у 2024 році (у порівнянні з 2023 роком) з рисунку 2.6 показує найбільше зростання експорту категорії живих тварин та продукції тваринного походження — 91%, що свідчить про посилення позицій м'ясної та молочної галузі на зовнішніх ринках. Продукція рослинного походження зросла на 17%, зберігаючи провідне місце у структурі експорту. Незначне, але позитивне зростання зафіксовано у категорії готових харчових продуктів — 3%, що може свідчити про стабільний попит і можливість подальшої переробки в області. Жири та олії - незначне зниження експорту на 4%, імовірно через зовнішньоекономічні фактори (наприклад, цінова конкуренція чи логістика).

Упродовж 2023-2024 років спостерігалася позитивна динаміка експорту агропромислової продукції Львівської області. Загальний обсяг експорту зріс із 978,7 млн дол. США у 2023 році до 1 052,3 млн дол. США у 2024 році, що становить приріст на 7,5%. Це свідчить про стабільний розвиток галузі, її адаптацію до викликів зовнішнього ринку та нарощування експортного потенціалу.

З рисунка 2.7 видно, що експортна структура АПК Львівщини представлена переважно чотирма основними групами товарів:

1. Продукція рослинного походження. У 2023 році ця категорія становила 32% загального експорту (315,2 млн дол. США), а у 2024 — 35% (369,5 млн дол. США). Така динаміка зумовлена сприятливими агрокліматичними умовами, зростанням урожайності зернових культур, соняшнику, сої та ріпаку, а також активною участю регіону у міжнародній торгівлі зерновими.
2. Жири та олії тваринного або рослинного походження. У 2023 році вони становили найбільшу частку — 35% (343,9 млн дол. США), проте у 2024 році їх частка дещо знизилася до 31% (328,8 млн дол. США). Незважаючи на це, зберігається високий попит на олію соняшникову,

рапсову та соєву, яка є основною експортною позицією Львівської області у цій категорії.

3. Готові харчові продукти. Частка цієї групи залишалася відносно стабільною: 30% у 2023 році (291,5 млн дол. США) і 29% у 2024 році (301,3 млн дол. США). Ріст абсолютного обсягу експорту свідчить про розвиток переробної промисловості в регіоні та зростання попиту на готові продукти харчування (молочні вироби, м'ясні консерви, кондитерські вироби).
4. Живі тварини і продукція тваринного походження. Ця категорія у 2023 році становила 3% (28,1 млн дол. США), а у 2024 – вже 5% (53,5 млн дол. США). Зростання експорту свідчить про розширення виробництва м'яса птиці, свинини, а також молочної продукції, яка відповідає міжнародним стандартам якості.

Зростання експорту продукції рослинного походження та готових харчових продуктів засвідчує ефективну роботу аграрного сектору та агропереробної галузі Львівщини. Збільшення частки тваринницької продукції в структурі експорту є позитивною ознакою розвитку цього підсектора та зростання експортного попиту. Незначне зниження частки олійних продуктів пояснюється зростанням конкуренції на світових ринках та зміною цінової кон'юнктури.

Загалом Львівська область демонструє стійкий розвиток АПК та підвищення експортної орієнтованості виробництва, що відкриває нові перспективи для аграрного бізнесу в регіоні.

2.3 Оцінка зовнішньоекономічної діяльності провідних аграрних підприємств Львівської області

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) є важливим чинником підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств Львівської області та забезпечення їх стабільного розвитку в умовах глобалізації. Саме експортна активність дозволяє аграрним виробникам розширювати ринки збуту, підвищувати прибутковість і стимулює впровадження інноваційних технологій у виробництво.

Аграрний сектор Львівщини має сприятливі передумови для розвитку експорту: вигідне географічне розташування поблизу кордону з країнами ЄС, розвинену транспортну інфраструктуру, наявність підприємств із сучасною технічною базою та високою якістю продукції. Основними експортними товарами області є зернові культури (пшениця, кукурудза, ячмінь), ріпак, м'ясо-молочна продукція, мед, деревина та продукти її переробки.

Серед провідних аграрних підприємств, що активно здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, варто відзначити ПП «Західний Буг», ТзОВ «Вест Агро Груп ТМ», ТзОВ «Агро ЛВ Лімітед», ТОВ «Галич Агроінвест» та ТзОВ «Барком» (ТМ «Родинна ковбаска»). Ці господарства не лише реалізують продукцію на внутрішньому ринку, а й успішно експортують її до країн Європейського Союзу, зокрема Польщі, Німеччини, Чехії, Румунії та країн Балтії.

Аналіз показників зовнішньоекономічної діяльності свідчить про позитивну динаміку експорту аграрної продукції. За останні роки обсяги експорту зросли, що зумовлено підвищенням врожайності основних культур, розширенням площ посівів ріпаку та зернових, а також підвищенням якості сировини. Значна частка експорту припадає на рослинницьку продукцію, зокрема насіння олійних культур, зерно пшениці та кукурудзи.

Позитивним фактором є активне впровадження сучасних технологій виробництва, сертифікації продукції відповідно до міжнародних стандартів

(ISO, HACCP, GlobalG.A.P.), що забезпечує доступ до зовнішніх ринків. Разом з тим, стримуючими чинниками залишаються:

- недостатній рівень розвитку логістичної інфраструктури;
- високі транспортні витрати;
- обмеженість державної підтримки експортерів;
- складність проходження митних процедур.

Важливим напрямом підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств Львівщини є розширення асортименту продукції з високим ступенем переробки, активна участь у міжнародних виставках і програмах співпраці з іноземними партнерами, розвиток кооперації та використання логістичних хабів поблизу кордону.

Таким чином, провідні аграрні підприємства Львівської області демонструють зростаючий експортний потенціал та поступову інтеграцію в європейський аграрний ринок. Однак для подальшого розвитку ЗЕД необхідне вдосконалення інституційної підтримки експортерів, зменшення логістичних витрат, розширення державних програм стимулювання експорту та підвищення рівня маркетингової орієнтації підприємств.

Аналіз показників таблиці 2.10 свідчить, що найбільші обсяги експорту серед розглянутих господарств має ТзОВ «Агро ЛВ Лімітед», яке реалізує продукцію як рослинництва, так і тваринництва. Високі темпи зростання експорту демонструють ПП «Західний Буг» та ТзОВ «Вест Агро Груп ТМ», що зумовлено розширенням посівних площ, впровадженням сучасних технологій і укладанням нових контрактів із партнерами країн ЄС.

ТзОВ «Барком» нарощує експорт продукції тваринного походження, проте його частка експорту у структурі реалізації залишається нижчою, що пояснюється переважною орієнтацією на внутрішній ринок.

Таблиця 2.10 Основні показники експорту провідних аграрних підприємств Львівської області

№	Підприємство	Основні види експортної продукції	Основні країни збуту	Обсяг експорту, тис. дол. США	Темп зростання, % (2024/2022)	Частка експорту в загальному обсязі реалізації, %
1	ПП «Західний Буг»	Пшениця, ріпак, кукурудза	Польща, Німеччина, Чехія	4 250	128,4	46
2	ТЗОВ «Вест Агро Груп ТМ»	Насіння соняшнику, ріпак, соя	Польща, Литва, Румунія	3 180	135,7	42
3	ТЗОВ «Агро ЛВ Лімітед»	Зернові культури, молочна продукція	Нідерланди, Австрія, Польща	5 630	121,9	49
4	ТЗОВ «Галич Агроінвест»	Ячмінь, пшениця, технічні культури	Угорщина, Румунія	2 740	125,2	37
5	ТЗОВ «Барком» (ТМ «Родинна ковбаска»)	М'ясні вироби, ковбасна продукція	Польща, Чехія, Словаччина	2 150	139,0	18

Джерело: сформовано за даними Департаменту агропромислового розвитку ЛОВА

Загалом, у 2022–2024 рр. усі підприємства області продемонстрували зростання експортної активності, що підтверджує посилення їх ролі у розвитку зовнішньоекономічних зв'язків Львівщини та підвищення експортного потенціалу регіону.

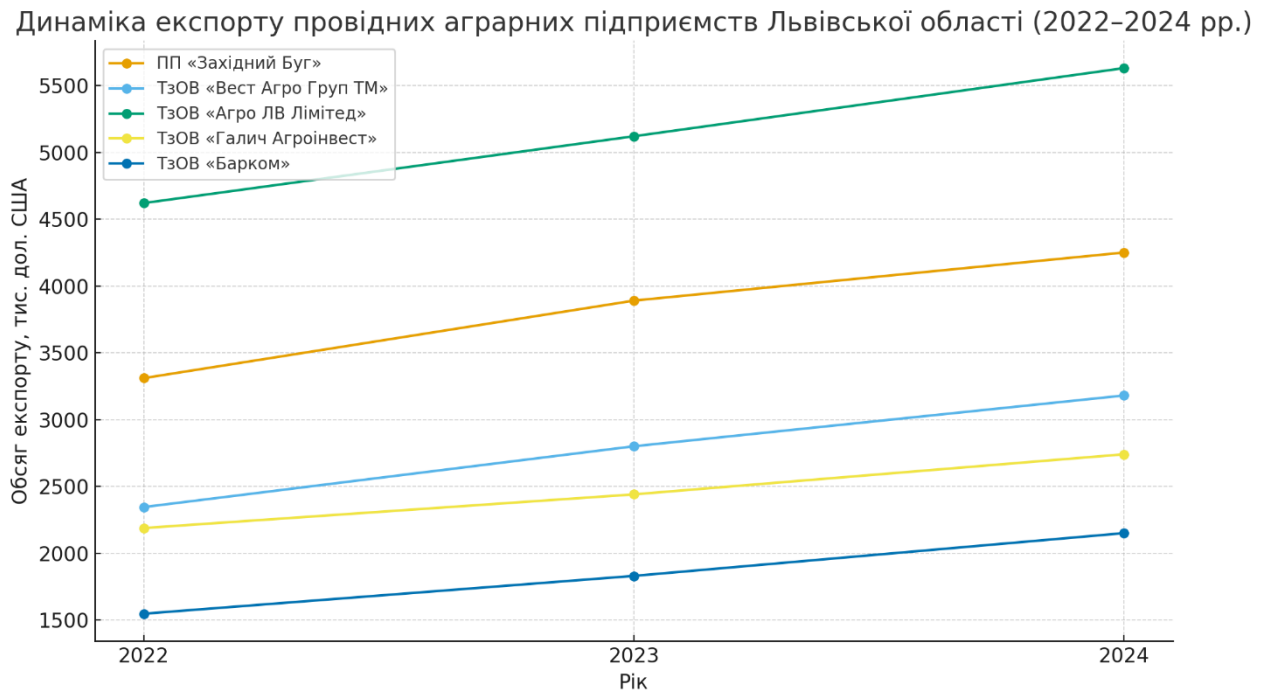

Рис. 2.8. Динаміка експорту провідних аграрних підприємств Львівської області, 2020-2024рр.

Джерело: сформовано за даними Департаменту агропромислового розвитку ЛОВА

Діаграма з рисунку 2.8 відображає динаміку експорту провідних аграрних підприємств Львівської області у 2022-2024 роках. На рисунку зображено динаміку обсягів експорту п'яти провідних сільськогосподарських підприємств Львівської області за період 2022-2024 рр. Графік ілюструє стабільне зростання експортних показників у всіх досліджуваних господарствах, що свідчить про посилення їхньої зовнішньоекономічної активності та підвищення конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

Найвищі значення експорту протягом трьох років демонструє ТзОВ «Агро ЛВ Лімітед», обсяги реалізації якого зросли з 4620 тис. дол. США у 2022 р. до 5630 тис. дол. США у 2024 р. (приріст понад 21%). Це підприємство займає провідні позиції у галузі завдяки великомасштабному виробництву зернових культур, високому рівню технологізації та наявності стабільних контрактів з партнерами країн ЄС.

Друге місце за обсягами експорту посідає ПП «Західний Буг», у якого експортні поставки збільшилися з 3310 тис. дол. США у 2022 р. до 4250 тис. дол. США у 2024 р. (28,4%). Підприємство активно реалізує зернові та олійні культури на ринки Польщі, Німеччини та Чехії. Зростання показників пояснюється оновленням техніки, підвищенням урожайності та впровадженням сертифікації продукції відповідно до стандартів ЄС.

Високі темпи приросту експорту спостерігаються і у ТзОВ «Вест Агро Груп ТМ» - з 2345 тис. дол. США у 2022 р. до 3180 тис. дол. США у 2024 р., що становить зростання на 35,7%. Це свідчить про ефективну маркетингову політику, розширення ринків збуту та орієнтацію підприємства на зовнішню торгівлю насінням олійних культур.

Певне зростання обсягів експорту спостерігається також у ТзОВ «Галич Агроінвест» - з 2188 тис. дол. США у 2022 р. до 2740 тис. дол. США у 2024 р. (25,2%), а також у ТзОВ «Барком» (ТМ «Родинна ковбаска») - з 1547 тис. дол. США до 2150 тис. дол. США (39,0%). Останнє підприємство є прикладом успішного виходу на зовнішній ринок переробленої продукції, що має додану вартість.

Усі представлені підприємства демонструють позитивну тенденцію зростання експорту, що свідчить про адаптацію аграрного сектору Львівщини до вимог європейського ринку, розвиток партнерських зв'язків та підвищення рівня технологічної оснащеності виробництва.

Підсумовуючи, можна зазначити, що впродовж 2022–2024 років аграрні підприємства регіону не лише наростили обсяги експорту, а й зміцнили свої позиції на зовнішніх ринках завдяки інноваційним підходам у виробництві, підвищенню якості продукції, удосконаленню логістики та розширенню географії збуту.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Інноваційні та інвестиційні аспекти зміцнення експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств

Вихід компанії на міжнародні ринки стає все більш важливим питанням і набуває важливого значення, оскільки підприємництво постійно розвивається і потребує нових методів освоєння нових ринків за межами країни. Кожне підприємство досягає певного рівня розвитку, після чого воно потребує інновацій, змін і новизни. Освоєння нових ринків збуту є ознакою інноваційного зростання компанії та її прагнення покращити свою роботу. Львівська область є одним із найбільш відкритих до зовнішньоекономічної діяльності регіонів України завдяки:

- вигідному прикордонному розташуванню (кордон з Польщею, близькість до ЄС);
- розвиненій логістичній інфраструктурі (пункти пропуску, міжнародні траси, авіа та залізниця);
- високій частці МСП у структурі економіки, орієнтованих на зовнішні ринки;
- потужному агропромисловому та харчовому сектору;
- активному ІТ та інноваційному сектору.

Інноваційні аспекти підвищення експортного потенціалу регіону:

1. Цифровізація експортних процесів

Одним із ключових інноваційних драйверів посилення експортного потенціалу Львівської області є цифровізація зовнішньоекономічних процедур, яка дозволяє суттєво знизити часові та фінансові витрати бізнесу. У сучасних умовах конкурентоспроможність експортера визначається не лише якістю продукції, а й швидкістю та прозорістю логістичних і

документальних процесів. Саме тому впровадження цифрових інструментів стає необхідною умовою інтеграції у міжнародні ланцюги постачання.

Важливим напрямом є запровадження єдиного електронного «Вікна експортера», що дає можливість підприємствам здійснювати оформлення документів, отримувати необхідні сертифікати, подавати заявки на митне оформлення та взаємодіяти з контролюючими органами в онлайн-режимі. Це значно скорочує час на експортні операції та мінімізує корупційні ризики.

Важливими є також електронні транспортні документи - e-CMR, e-TTN, системи електронної сертифікації фітосанітарних та ветеринарних документів. На сьогодні такі інструменти не лише спрощують обмін інформацією між учасниками ланцюга постачання, а й забезпечують автоматичне зчитування даних під час перевезення товарів через кордон [39].

Значний ефект забезпечує використання ERP- та MES-систем у агропромисловому комплексі та харчовій переробці, що дозволяє підприємствам вести точний облік ресурсів, контролювати процеси виробництва, здійснювати планування експортних партій, управляти ризиками та забезпечувати відповідність продукції вимогам зовнішніх ринків.

Широке застосування отримують логістичні онлайн-платформи, які автоматично формують оптимальні маршрути перевезення, розраховують тарифи, забезпечують моніторинг транспорту в режимі реального часу та гарантують прозорість у взаємодії з перевізниками. Це особливо актуально для умов воєнного часу, коли традиційні логістичні потоки були змінені.

Окреме значення має розвиток систем простежуваності (traceability), що дозволяють відстежувати шлях продукції від виробництва до кінцевого споживача. Такі системи є критично важливими для експорту харчової продукції на ринки ЄС, де діють жорсткі вимоги до безпечності, екологічності та прозорості.

Таким чином, цифровізація експортних процесів виступає фундаментальною основою підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності та зміцнення позицій регіону на міжнародних ринках.

2. Інновації у виробництві

Інноваційний розвиток виробництва є ще одним стратегічним напрямом підсилення експортного потенціалу Львівської області. Особливо високий рівень інноваційності демонструють агропромислова, харчова, деревообробна та IT-галузі.

Однією з ключових тенденцій є широке впровадження технологій точного землеробства, які включають використання безпілотних літальних апаратів (дронів) для моніторингу полів, супутникових даних, систем автоматизованого внесення добрив та ЗЗР, датчиків вологості ґрунту та погодних станцій. Це дозволяє оптимізувати витрати, підвищувати врожайність, покращувати якість продукції та забезпечувати стабільність експортних поставок. [39].

Високий інноваційний потенціал мають хлібопекарська, молочна та м'ясна галузі, де активно впроваджуються автоматизовані виробничі лінії, сучасні технології ферментації, нові види упаковки, системи контролю якості та енергозбереження. Ці процеси дають можливість формувати продукти з високою доданою вартістю, орієнтовані на вимогливі європейські ринки.

Перспективною є також деревообробна та меблева промисловість, яка є однією з найбільш експортно орієнтованих у Львівській області. Тут активно впроваджуються цифрові виробничі системи, CAD/CAM технології, автоматизовані роботи, що забезпечує високу точність, гнучкість та здатність виготовляти продукцію на замовлення європейських компаній.

Значна увага приділяється розвитку глибокої переробки зерна, яка включає виробництво крохмалю, глютену, білкових концентратів, біопластиків, кукурудзяної патоки та інших продуктів. Вихід на ці ринки

дозволяє не лише збільшувати експортну виручку, а й балансувати структуру економіки регіону в бік інноваційних виробництв.

Важливим елементом є розвиток креативної індустрії та IT-сектору, які формують не матеріальні, але високодохідні експортні потоки. Львівське IT-середовище є одним з найпотужніших в Україні, забезпечуючи значну частку валютних надходжень, розвиток стартапів та інтеграцію регіону в глобальну цифрову економіку.

Таким чином, інновації у виробництві забезпечують технологічне оновлення підприємств, підвищення їх конкурентоспроможності та формування продукції з високою доданою вартістю.

3. Біоекономіка та циркулярні моделі

Біоекономіка та циркулярні підходи відіграють все більш важливу роль у зміцненні експортного потенціалу Львівської області, особливо в контексті європейського «зеленого курсу» та зростання попиту на екологічно чисту продукцію.

Одним із перспективних напрямів є повторне використання агровідходів для виробництва біоенергії, пелет, біогазу або теплової енергії. Такі технології дозволяють підприємствам знизити енергетичні витрати, мінімізувати шкоду довкіллю та водночас генерувати додаткову експортну продукцію (наприклад, паливні гранули).

Потенційно високою є ніша виробництва біодобрив та біочару (biochar), що формується з органічних відходів та може експортуватися як екологічний продукт для відновлення ґрунтів. Це відповідає європейським стандартам сталого сільського господарства. [6].

Важливим напрямом розвитку є створення кластерів типу «зерно → переробка → біопродукти», які дозволяють об'єднати виробників, переробників, логістів та наукові інститути в єдину регіональну мережу. Така модель забезпечує синергію між підприємствами, пришвидшує інновації та посилює можливості для експорту.

Окрему конкурентну перевагу дають екологічні стандарти, такі як сертифікація Organic EU, HACCP, ISO 22000, які відкривають доступ до високомаржинальних ринків ЄС. Упровадження екологічних інновацій (енергоефективність, переробка відходів, мінімізація викидів) дозволяє підприємствам регіону позиціонувати свою продукцію як екологічно безпечну та якісну, що значно підвищує її експортний потенціал.

Отже, розвиток біоекономіки та циркулярних моделей формує нову експортну спеціалізацію Львівської області, орієнтовану на сталий розвиток, екологічну продукцію та інтеграцію з європейським ринком.

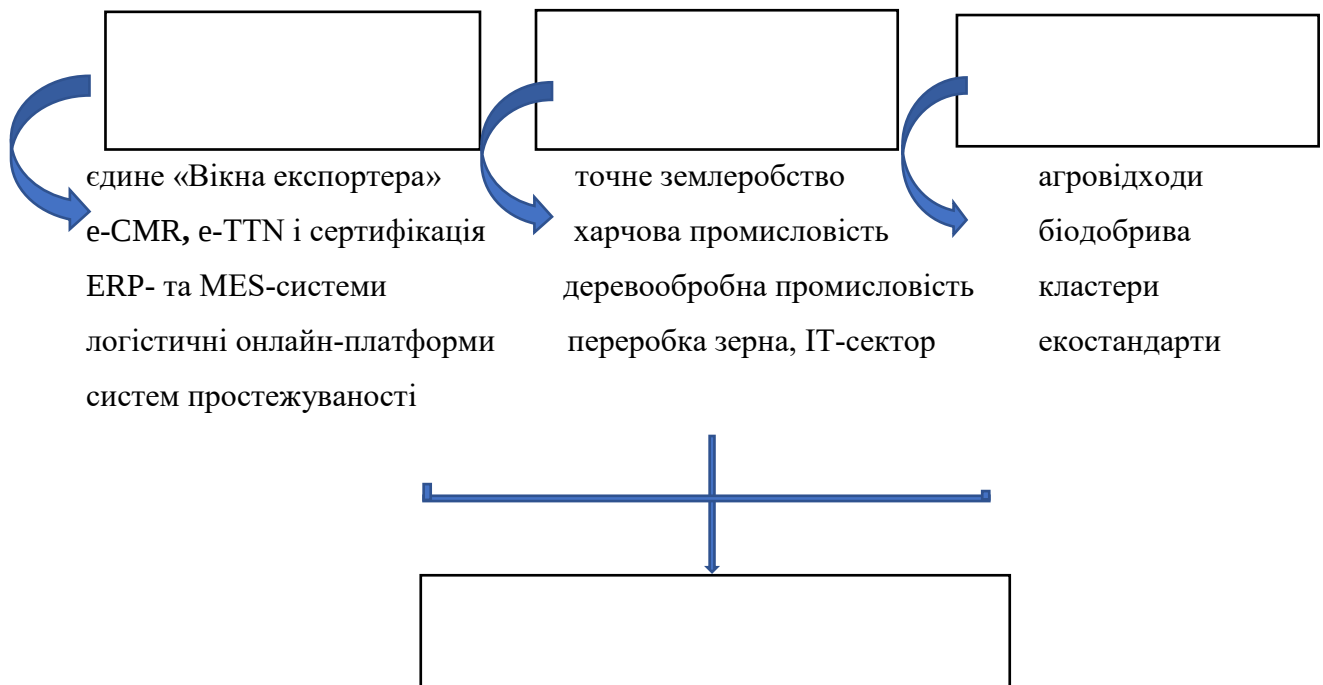

Рис. 3.1. Схема інноваційного експортного розвитку Львівщини

Джерело: розроблено автором на основі [9]

Отже, інноваційні процеси є ключовим чинником формування та зміцнення експортного потенціалу Львівської області. Проведений аналіз засвідчив, що впровадження цифрових інструментів, модернізація виробничих технологій та розвиток біоекономічних і циркулярних моделей створюють комплексне підґрунтя для переходу регіону до високотехнологічної та конкурентоспроможної моделі експорту.

Зміцнення експортного потенціалу регіону неможливе без активної інвестиційної підтримки, що включає як внутрішні, так і зовнішні джерела фінансування. Одним із дієвих механізмів є надання пільг в індустріальних парках, де підприємства отримують податкові стимули, доступ до підведених мереж, інженерної інфраструктури та адміністративний супровід. Це створює сприятливе середовище для розміщення експортно-орієнтованих виробництв та залучення іноземних інвесторів.

Суттєве значення мають державно-приватні інвестиційні проєкти, що дозволяють реалізовувати масштабні інфраструктурні, логістичні та промислові ініціативи. Такі проєкти забезпечують ефективне використання державних ресурсів, зменшують інвестиційні ризики приватного бізнесу та прискорюють розвиток критично важливих об'єктів, які мають прямий вплив на експорт.

Важливим напрямом є залучення коштів міжнародних фінансових інструментів, зокрема фондів ЄС (INTERREG, Horizon Europe), які спрямовані на підтримку інновацій, транскордонного співробітництва, наукових досліджень та сталого розвитку. Використання таких ресурсів дозволяє фінансувати проєкти модернізації виробництва, цифровізації та екологічної трансформації підприємств.

Значну роль відіграє також кредитування через міжнародні фінансові інституції, такі як ЄБРР, МФК, USAID. Ці організації надають пільгові кредити, консультативну підтримку, інвестиційні гарантії та ресурси для модернізації виробництва, впровадження енергоефективних технологій і підготовки підприємств до виходу на глобальні ринки.

Для ефективної реалізації інноваційно-інвестиційної стратегії необхідно застосовувати інструменти прямої підтримки експортерів. Одним із них є гарантійні механізми, які дозволяють підприємствам отримувати фінансування під експортні контракти, знижуючи ризики для банків та

інвесторів. Це сприяє підвищенню ліквідності бізнесу та розширенню виробничих можливостей [30].

Важливу роль відіграє страхування експортних ризиків через ЕКА, що забезпечує захист від політичних, комерційних та логістичних ризиків, які можуть виникати під час зовнішньоекономічної діяльності. Наявність страхового покриття підвищує довіру іноземних партнерів та дозволяє підприємствам працювати на нових ринках.

Суттєвим стимулом є гранти на модернізацію виробництва, що дають можливість підприємствам впроваджувати нові технології, оновлювати обладнання, підвищувати якість продукції та відповідати технічним вимогам ринків ЄС.

Окреме місце посідають експортні ваучери, які використовуються для компенсації витрат на маркетинг, участь у міжнародних виставках, сертифікацію продукції, переклад документації та інші послуги, необхідні для виходу на зовнішні ринки [32].

3.2 Удосконалення маркетингової стратегії та логістичного забезпечення експорту

Розвиток експортного потенціалу аграрних підприємств значною мірою залежить від ефективності маркетингової стратегії та рівня організації логістичних процесів. У сучасних умовах глобальної конкуренції, нестабільності логістичних маршрутів та зростання вимог міжнародних споживачів питання удосконалення маркетингових підходів і логістичного забезпечення стає ключовим напрямом зміцнення позицій підприємства на зовнішніх ринках.

Маркетингова стратегія є основою формування конкурентних переваг підприємства та визначає напрям його інтеграції на міжнародні ринки. Вона має включати:

- вивчення попиту на цільових ринках, аналіз споживчих уподобань і

вимог до аграрної продукції;

- оцінку конкурентів, їхніх стратегій, ринкових часток, товарних ліній та цінових рішень;
- формування асортиментної політики, що відповідає міжнародним стандартам якості (HACCP, ISO 22000, GlobalG.A.P);
- розробку цінової стратегії, узгодженої з глобальними котируваннями, логістичними витратами та рівнем платоспроможності споживачів;
- позиціонування бренду на зовнішньому ринку, створення унікальної ціннісної пропозиції (USP);

цифровий маркетинг та електронні платформи, що дозволяють виходити на нових партнерів через B2B-маркетплейси (AgriDigital, AgroXM, Alibaba), системи traceability та CRM-рішення [39].

Першочерговим етапом удосконалення маркетингової стратегії є глибоке вивчення ринків збуту. Аграрні підприємства повинні:

- здійснювати аналіз цільових сегментів, їх розміру, купівельної спроможності та вимог до якості продукції;
- оцінювати особливості споживчої поведінки, культурні відмінності та фактори, що впливають на вибір продукту;
- визначати ринкові бар'єри, конкурентне середовище, рівень насиченості та перспективи зростання.

Сегментація дає можливість визначити найбільш прибуткові групи покупців, адаптувати товарну пропозицію та розробити персоналізовані маркетингові дії.

Важливим елементом удосконалення маркетингової стратегії є створення експортно орієнтованого бренду, який формує довіру, підкреслює якість та походження продукції, а також забезпечує впізнаваність підприємства у міжнародному середовищі. Для аграрного сектору особливу роль відіграє репутація як екологічного, прозорого та соціально відповідального виробника.

Інноваційні інструменти цифрового маркетингу є важливою складовою стратегії. Сюди належать:

- B2B-платформи для пошуку партнерів (Alibaba, Tradekey, AgriDigital);
- CRM-системи для управління взаємодією з клієнтами;
- системи автоматичного прогнозування попиту;
- використання соціальних мереж, контент-маркетингу та репутаційного менеджменту.

Застосування цифрових технологій забезпечує підприємству вищу ефективність комунікацій, зменшує витрати на пошук партнерів та підвищує можливість виходу на нові ринки [41].

Логістичний компонент формує значну частку собівартості експортної продукції, тому його оптимізація безпосередньо впливає на конкурентоспроможність підприємства. Сучасні виклики — блокування морських шляхів, перевантаженість прикордонних переходів, нестабільність тарифів — потребують нових підходів до логістичного планування.

Основні напрями удосконалення логістичного забезпечення включають:

- оптимізацію маршрутів постачання шляхом використання мультимодальних перевезень (залізниця—авто, авто—порт, порт—залізниця);
- цифровізацію логістичних операцій: застосування TMS-систем, GPS-моніторингу, е-CMR, е-ТТН, електронного документообігу;
- розвиток післязбиральної інфраструктури (елеватори, склади, сушарки, хаби), що забезпечує стабільність та якість продукції до моменту експорту;
- зниження логістичних витрат завдяки плануванню завантаження, оптимізації обороту транспорту, партнерству з логістичними операторами;
- розширення співпраці з логістичними кластерами та експортними

хабами;

- застосування систем простежуваності (traceability), що підвищує прозорість постачання і є вимогою багатьох країн ЄС.

Напрями логістичного вдосконалення узагальнимо на рисунку 3.2.

Рис. 3.2 Удосконалення логістичного забезпечення експорту

Удосконалена логістична система дозволяє підприємству скоротити терміни доставки, мінімізувати ризики псування продукції, знизити витрати та підвищити стабільність виконання контрактів — фактори, які є критичними для формування довгострокових партнерств на зовнішніх ринках.

Ефективна експортна діяльність можлива лише за умови інтеграції маркетингових і логістичних рішень у єдину стратегію. Маркетинг визначає цільовий ринок, характеристики продукції та очікування споживача, тоді як логістика забезпечує фізичне переміщення товару відповідно до цих очікувань. [32].

Синергія маркетингу та логістики в експорті передбачає:

- узгодження планів виробництва з потребами ринку;
- адаптацію логістичних маршрутів під вимоги ключових клієнтів;
- створення системи швидкого реагування на зміни ринкової кон'юнктури;
- формування стратегічних альянсів з перевізниками, хабами, експортними брокерами;
- інтеграцію цифрових платформ, що поєднують дані про попит, запаси, відвантаження та умови контрактів.

У результаті підприємство отримує можливість швидше реагувати на зміни зовнішнього середовища, підвищувати свою гнучкість та зміцнювати позиції на міжнародному ринку.

Для сільськогосподарських підприємств удосконалення маркетингової стратегії та логістичного забезпечення означає:

- зростання експортного потенціалу;
- підвищення конкурентоспроможності продукції;
- диверсифікацію ринків збуту;
- зменшення залежності від внутрішньої кон'юнктури;

- збільшення прибутковості та стабільності підприємства.

У сучасних умовах ці напрями стають не лише фактором розвитку, а й передумовою виживання аграрних підприємств у глобальній економіці.

Отже, удосконалення маркетингової стратегії є одним із ключових інструментів зміцнення позицій підприємства на світовому ринку. Комплексний підхід - від дослідження ринку та адаптації продукції до цифровізації та розвитку партнерств - дозволяє підвищити експортний потенціал і забезпечити сталу конкурентоспроможність аграрного підприємства.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження встановлено, що експортний потенціал сільськогосподарських підприємств Львівської області формується під впливом комплексу виробничих, інфраструктурних, фінансових та організаційно-управлінських чинників. Аналіз сучасного стану аграрного виробництва регіону показав, що Львівщина має достатньо високий природно-ресурсний потенціал, сприятливу структуру сільськогосподарських угідь і значні можливості для розвитку експортоорієнтованої продукції. Водночас дослідження засвідчило наявність низки стримуючих факторів: недосконалі логістичні маршрути, обмеженість інфраструктури зберігання й переробки, нерівномірна якість продукції, недостатній рівень інноваційності виробництва та маркетингової підтримки.

Аналіз економічних та виробничих показників показав, що аграрний сектор регіону посідає важливе місце в структурі його економіки: у 2023–2024 рр. частка продукції сільського господарства у валовому регіональному продукті становила близько 11–12 %, а обсяг аграрної продукції, реалізованої на зовнішні ринки, перевищив 260 млн дол. США, демонструючи позитивну динаміку попри складні зовнішні умови.

Статистичні дані свідчать, що у структурі експорту Львівської області протягом останніх років домінують зернові культури, олійні культури, деревина, продукти переробки, молочна продукція та м'ясо птиці. Зокрема, експорт зернових із області у 2023 році становив близько 190,4 млн дол. США, що на 18 % більше, ніж у попередньому році. Значне зростання показали також продукти переробки овочів (86,8 %) та їстівні плоди й горіхи (100 % і більше), що підтверджує диверсифікацію експортної номенклатури та розширення географії поставок.

Дослідження показало, що основними торговельними партнерами Львівської області в аграрному експорті залишаються країни Європейського Союзу - Польща, Німеччина, Литва, Нідерланди, що у 2024 році сукупно сформували понад 60 % аграрного експорту регіону. Зростає також частка експорту в Азію та Близький Схід, що відкриває додаткові ринкові можливості для підприємств області.

Попри позитивну динаміку, виявлено низку стримуючих факторів. Серед них найбільш суттєвими є: недостатня розвиток логістичної інфраструктури, що ускладнює транспортування продукції до портів; недостатні потужності глибокої переробки, що обмежує можливість експорту продукції з більшою доданою вартістю; інвестиційні та інноваційні обмеження, зокрема недостатній рівень цифровізації виробництва та маркетингу; коливання світових цін на аграрну продукцію; а також регуляторні та сертифікаційні бар'єри, які підвищують вартість виходу на нові ринки.

Водночас проведений аналіз доводить, що експортний потенціал регіону залишається високим і не повністю реалізованим. Підприємства Львівщини демонструють достатній виробничий потенціал, мають позитивну рентабельність основних видів продукції (у середньому 7–10 % у 2023–2024 рр.), активно впроваджують технології зрошення, точного землеробства, сортування та пакування, що підвищує їхню конкурентоздатність на зовнішніх ринках.

Запропоновані напрями підвищення експортного потенціалу включають:

- розвиток інноваційної та інвестиційної інфраструктури, зокрема підтримку підприємств із боку держави та міжнародних фондів;
- модернізацію логістичних маршрутів, розширення кооперації з портами Дунайського кластеру;

- розвиток глибокої переробки, що може збільшити додану вартість експорту в 1,5–2 рази;
- цифровізацію маркетингових та виробничих процесів (агродані, блокчейн-ідентифікація продукції, електронні контракти);
- створення регіональних брендів та просування продуктів на світових ринках;
- оптимізацію структури експорту через розширення асортименту переробленої продукції.

Таким чином, результати дослідження свідчать, що за умов системної модернізації виробництва, розвитку переробних потужностей, активізації інвестицій та логістичного забезпечення сільськогосподарські підприємства Львівської області здатні суттєво наростити обсяги експорту та зміцнити свої позиції на міжнародному ринку. Регіон володіє значним потенціалом, який може бути реалізований через комплексну державну підтримку, інновації, співпрацю з міжнародними партнерами та активізацію підприємницьких ініціатив.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабан Т.О. Сутність поняття «експортний потенціал» у економічній науці. Зб. наук. пр. ТДАТУ, сер. «Екон. науки», 2012. С.7–17.
2. Bakushevych, I., Goshchynska, D., Martyniak, I. (2019) Decentralization and Innovative Entrepreneurial Ecosystem development for the EU-Ukraine Cross-border Cooperation. The Balanced Development of National Economy Under the Conditions of Modern World Transformation. Monograph. Daugavpils, 2019. pp.139-152.
3. Bochko, O. Y., & Hrynkevych, S. S. (2022). Theoretical approaches to determining the essence of the concept of «export and logistics potential». *Economies' Horizons*, (4(22), 79–87. [https://doi.org/10.31499/2616-5236.4\(22\).2022.267020](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(22).2022.267020)
4. Бидик А. Г. Державна фінансова підтримка як резерв підвищення експортного потенціалу країни [Ел. ресурс] /А.Г. Бидик// Глобальні та національні проблеми економіки/Електронне наукове фахове видання Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського. – Випуск №4. Березень 2015 р. – Електронна сторінка: <http://global-national.in.ua>
5. Варченко О.М. Організаційно-економічні засади формування експортного потенціалу олійних культур в Україні / О.М. Варченко // Економічний дискурс. - 2018. - Вип. 4. - С. 16-24.
6. Васильєва О.О. Перспективи розвитку експортного потенціалу аграрної сфери України. Підприємництво в аграрній сфері: глобальні виклики та ефективний менеджмент: Матеріали I Міжнародної науково-

практичної конференції (12-13 лютого 2020 р.): у 2 ч. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. Ч.1. с. 73-76

7. Вдовенко Н.М, Наконечна К.В., Павленко М.М. Methodical component of the performance of state support producers mechanism. – Науковий вісник Полісся. 2017. № 4 (12). Ч. 1. – 22-27.

8. Галас Л.І., Дзямулич М.І., Шматковська Т.О. Особливості експортної діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні. 2021. Економічний форум, 1(2), 74-79. <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2021-2-9>

9. Грановська В. Г. Експортний потенціал аграрних підприємств України як індикатора їх конкурентоспроможності. Агросвіт. 2018. № 6. С. 32–39.

10. Гринь В. П. аналіз тенденцій динаміки обсягів та структурних змін у зовнішній торгівлі України [Електронний ресурс] Приазовський економічний вісник. 2019. Режим доступу до ресурсу: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2019/2_13_uk/11.pdf.

11. Грищук Н. В. Стратегія фінансового забезпечення конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств. Агросвіт. 2019. № 23. С. 97–106.

12. Дорофєєв, О. В. Напрями нарощення експортного потенціалу підприємств зернової галузі України. Український журнал прикладної економіки. 2020. Том 5. № 2. С. 197 205.

13. Зверєва К. Ринок зерна України: від експорту сировини до готової продукції [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://agronews.ua/node/82481>- 06.11.2025 р.

14. Ільчук М.М., Нікітченко С.О., Перегуда Є.Ф. Диверсифікація діяльності підприємницьких структур аграрної сфери. Економіка АПК. 2016. № 4. С. 13-20.

15. Kryukova, I. O., T. Ye. Kalyna, Panteleiev V. P., i S. M. Minakova. 2018. «Експортний потенціал аграрного сектору України в умовах

конкурентного середовища». *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice* 3 (26):196-207. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i26.144833>.

16. Korovij, Valerij V., Shkurat, Mariia Ye., and Samoilov, Yevhenii S. (2024) "The Role of Ukrainian Agro-Industrial Sector in the Development of Export Potential." *Business Inform* 11:26–35. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-11-26-35>

17. Корженівська Н.Л. Осадчук І.О., Сидорак Я.І. Експортний потенціал аграрної галузі України в умовах невизначеності та ризиків. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2024. №43. С. 142-147.

18. Мазаракі А.А. Регуляторна політика у сфері зовнішньої торгівлі: монографія / А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник. – К.: Київ. нац. торг. – екон. ун-т, 2010. – 470 с.

19. Карасьова Н.А. Вектори експортних потоків аграрного сектору України. *Економіка АПК*. 2016. № 8. С. 41-48

20. Коцупатрий М. М., Ільїн В. Ю., Ільїна О. В. Підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств: монографія. К.: КНЕУ, 2016. 408 с.

21. Крюкова І. О. Ресурсний потенціал аграрної економіки України та результативність його використання. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2019. № 2. С. 37-42.

22. Лазарєва О. В., Вакар К. В. Розвиток експортного потенціалу аграрного сектора економіки України в умовах глобалізації. *Агросвіт*. 2019. № 1-2. С. 3–9.

23. Левченко Д.В. Особливості потенціалу підприємств АПК України. *Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Матеріали VIII Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів. Актуальні задачі сучасних технологій – Тернопіль 27-28 листопада 2019.с.* 100-102

24. Львівщина експортувала агропродукції на понад 0,5 млн дол. - <https://chatgpt.com/c/6929d450-bb9c-8326-a482-c4d8e2de839f>
25. Мазур, К., Янчук, Д., & Галета, Д. (2023). Особливості організації агроекспорту з України в умовах військового стану. Економіка та суспільство, (51). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-12>
26. Мельник Т. Експортний потенціал України: методологія оцінки та аналіз. Міжнародна економічна політика. 2008. Вип. 1-2. С. 241-271.
27. Місюк М.В., Мушеник І.М. Вплив інноваційної діяльності на розвиток ресурсного потенціалу аграрних підприємств. Інноваційна економіка. № 7-8 2018) <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/313>
28. Михайлова Л.І., Волченко Н.В. Державне регулювання розвитку АПК в умовах членства України в СОТ. Теорія та практика державного управління. 2008. Вип. 3. С. 196-203. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2008_3_30 (дата звернення 22.09.2024).
29. Надвиничний С.А. Сучасні умови формування та реалізації експортного потенціалу аграрної сфери регіонів України. Економічний аналіз. Тернопіль. 2018. Том 28. №3. С. 56-61
30. Орел В. М., Макода С. Л., Хань Сіньмень Організаційно-економічний механізм управління розвитком експортного потенціалу аграрних підприємств. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2018. № 2. С. 40-47.
31. Островерх О.В. Сільськогосподарська кооперація як один із шляхів підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. Випуск 185 Харків : ХНТУСГ. 2017. С. 69-75
32. Подольська О.В. Напрямки підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств України / О.В. Подольська, К.С. Богомолова // Innovation management in marketing : modern trends and strategic imperatives :

Proceedings of the Conference, April 12 – 13th, 2018; [тези доп.]. – Poznan, Poland, Mieszko I School of Education and Administration, 2018. – С. 16-19

33. Радько В. І., Бідула П. П. Підвищення якості молокосиrowини — основа нарощення експортного потенціалу молокопереробних підприємств України. Агросвіт. 2017. № 23. С. 45–49.

34. Саблук П. Т. Стан і напрями розвитку аграрної реформи. Економіка АПК. 2015. № 2. С. 10-17.

35. Савіцька С.І. Державна підтримка як необхідна умова підвищення економічної ефективності виробництва ячменю. Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. 2010. Вип. 97. С. 284-291

36. Сацута А. С. Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрного підприємства : магістр. дипломна робота. Дніпровський держ.аграр.-економ. ун-т, Ф-т менеджменту і маркетингу, Каф. економіки. Дніпро, 2021. 88 с. – Режим доступу : <http://dspace.dsau.dp.ua/jspui/handle/123456789/3672>

37. Сіньмень Хань Методичні підходи до оцінки експортного потенціалу підприємств агропромислового виробництва. Український журнал прикладної економіки. 2019. Том 4. № 3. С. 131–138

38. Статистичний збірник Сільське господарство Львівської області/за редакцією Лариси Сотнікової. Львів: Головне управління статистики у Львівській області, 2025. 90с.

39. Стукач Т. М. Інноваційні технології в зовнішній торгівлі продукцією АПК в Україні [Електронний ресурс] / Т. М. Стукач. — 2018. — Режим доступу до ресурсу: <https://knute.edu.ua/file/ODc0Mw==/53ec8a30e688165ab46cb806c8831614.pdf>

40. Food and Agriculture Organization of the United Nations. URL:<http://faostat.fao.org/>

41. Хань Сіньмень Місце експортного потенціалу підприємств агропромислового виробництва в економічному потенціалі країни. Вісник

Харківського національного технічного університету сільського господарства, Вип. 206 «Економічні науки». 2019. С. 241-251.

42. Шибасєва Н.В. Сутність та місце регулярної політики в системі державного регулювання економіки. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького. Серія «Економічні науки». Львів, 2014. Т. 16. № 1 (58). Ч. 2. С. 264-271.

43. Частка агропродукції в експорті України досягла історичного максимуму. Румунія очолила рейтинг імпортерів у 2023 році - Forbes.ua

44. Економічна статистика / Економічна діяльність / Сільське, лісове та рибне господарство. - https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/cg.htm